

Digitalizálási stratégiák

SZAKIRODALMI SZEMLE

BUDAPEST, 2005

A kötet megjelenését
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma –
Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta

Összeállította és fordította: Hegyközi Ilona

Sorozatszerkesztő: Bartos Éva

ISBN 963 201 621 1
ISSN 1787-0283

Kiadta a Könyvtári Intézet
Felelős kiadó: Bartos Éva, a Könyvtári Intézet igazgatója

Nyomdai kivitelezés: AKAPRINT Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Freier László ügyvezető igazgató

TARTALOM

Bevezető	5
----------------	---

ORSZÁGBESZÁMOLÓK

Cseh Köztársaság	9
Országos stratégia és háttér	9
Országos programok	11
A legfontosabb digitalizálási kezdeményezések	12
Szolgáltatások a közgyűjtemények számára	17
Nemzetközi projektek	18
Források	19
Egyesült Királyság	21
Országos stratégia és háttér	21
Intézményrendszer	25
Országos programok	28
Támogatások és finanszírozás	33
Szolgáltatások a közgyűjtemények számára	35
Új fejlemények, a projektek helyzete	37
Nemzetközi együttműködés	40
Források	41
Észtország	43
Országos stratégia és háttér	43
Projektek	46
Szolgáltatások a közgyűjtemények számára	47
Új projektek, érdekességek	48

Nemzetközi projektek	48
Források	49
 Finnország	 51
Országos stratégia és háttér	51
Országos programok	54
A legfontosabb digitalizálási kezdeményezések	55
Nemzetközi projektek	57
Új projektek, érdekességek	58
Források	59

IRÁNYADÓ DOKUMENTUMOK

Lundi alapelvek	65
Cselekvési terv a digitalizálási programok és koncepciók összehangolására	73
Pármai charta	81
Az Európai Bizottságnak az európai digitális könyvtárakra vonatkozó tervei (i2010)	91

BEVEZETŐ

Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete és a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ az elmúlt években több alkalommal együttműködött a magyar kulturális közvagyon digitalizálási tervének kidolgozását megelőző számbavétel, felmérések és tanulmányok elkészítésében. *A magyar kulturális közvagyon feltérképezése. Őrzési helyek, típusok, mennyiségek, digitalizálhatóság, ütemezhetőség, költségigény* című, 2003 októberében keltezett tanulmánynak részét képezte egy, *A nemzeti kulturális közvagyon digitalizálási stratégiái az EU-ban és néhány külföldi országban* című fejezet.

Az itt következő szakirodalmi szemle e fejezet átdolgozott anyagát adja közre szélesebb szakmai közönség számára. Négy ország – a Cseh Köztársaság, az Egyesült Királyság, Észtország és Finnország – digitalizálási gyakorlatáról adunk helyzetképet 2003-ból – elsősorban az eredeti irodalomkutatás során összegyűjtött nyersanyagra és az említett fejezetre támaszkodva – és 2004-ből, a Minerva-projekt országjelentéseit felhasználva. A Finnországról és Észtországról szóló fejezet Kora András eredeti tanulmányának felhasználásával készült.

Az országok sajátosságainak és a hozzáférhető adatoknak megfelelően országonként más és más szerkezetben, illetve eltérő terjedelemben adjuk közre a szakirodalomban és az interneten fellelhető információkat.

A szemlében igyekeztünk minden hasznos megállapítást megemlíteni, akkor is, ha egy-egy adott kérdés háttere – bármilyen érdekes lenne is – nem volt részletesen kifejtve.

Mentségünkre szóljon, hogy a nyomtatásban és a honlapokon publikált információk között csak a legkritikább esetben kapnak publicitást a döntéseket megelőző dilemmák, alternatívák, átfedések, szakmai viták és „műhelytitkok”.

Amikor az eredeti szemle készült, még sem az Egyesült Királyságban, sem a Cseh Köztársaságban nem találtuk nyomát országos digitalizálási stratégiának, inkább azt figyelhettük meg, hogy a kisebb, részterületeket érintő projektek megvalósítása közben merült fel az igény az együttműködésre és koordinációra, valamint szabványok és irányelvek megfogalmazására. Az azóta történt változásokat igyekeztünk a Minerva projekt 2004. évi országbeszámolói és más webes források alapján regisztrálni.

Összeállításunkban a nemzeti emlékezet megőrzésére hivatott intézmények, azaz a közgyűjtemények (*memory institutions*) törekvéseit, kezdeményezéseit vesszük szemügyre, tehát esetenként a könyvtárak tevékenységén túl a múzeumi és a levéltári területre is kitekintünk. Az összeállítás rendkívül gazdag adatokban, nevekben és webcímekben, ezek érvényességét igyekeztünk ellenőrizni a kézirat lezárása előtt, 2005 novemberében. Egyes webhelyek ma már csak az internetes archívumok keresőjének segítségével érhetőek el (ilyen eszköz például az Internet Archive, The WayBack-Machine: www.archive.org).

A hazai könyvtárügy egyik nagy feladata az elkövetkező években a digitalizálás megszervezése. Reméljük, hogy nemzetközi összeállításunk segítséget nyújthat e munkához.

Hegyközi Ilona

ORSZÁGBESZÁMOLÓK

CSEH KÖZTÁRSASÁG

ORSZÁGOS STRATÉGIA ÉS HÁTTÉR

A cseh kormány a digitalizálást a kulturális politikai fejlesztési koncepció részeként kezeli, és a digitalizálási programhoz hosszú távon jelentős támogatást juttat. Az országos digitalizálási stratégiát önálló dokumentumként is közreadták *Koncepció a kulturális örökség hatékonyabb gondozására a Cseh Köztársaságban a 2003–2008-as időszakban* címmel (<http://www.mkcr.cz/en/www/article.php?id=482>), és ezt a koncepciót a cseh kormány rendeletben hagyta jóvá (87/2003.). A dokumentum az állami politika legfontosabb feladatait rögzíti a kulturális örökség megóvása és a stabil megőrzési feltételek biztosítása területén. A Kulturális Minisztérium felelős osztálya *A kulturális örökség megóvása, múzeumok és galériák* nevet viseli, tevékenysége a műemlékvédelemre nem terjed ki.

A digitalizálási stratégia prioritásai között szerepel, hogy javítani kell a cseh múzeumi gyűjteményekre és az ingó kulturális örökségre vonatkozó információk minőségét, és ezeket az információkat mind a szakemberek, mind a nagyközönség számára hozzáférhetővé kell tenni. A digitalizálási politika hatékony beruházásokat irányoz elő, és hosszú távon a tudástársadalomban való szerepvállalást tűzi ki célul. Az országos politika célját röviden így fogalmazták meg: „Egyszerű hozzáférést mindenki számára!”

A digitalizálási politika alapján a következő lépések történtek a 2004-ben:

- javították a tájékoztatást;
- közzétették a gyűjtemények központi nyilvántartását a 122/2000. (a múzeumi gyűjtemények védelméről szóló) törvénnyel összhangban;
- támogatták a gyűjteményeket és azok tárgyait leíró (szöveges és képi információkat tartalmazó), többnyelvű, nyilvánosan elérhető katalógusok fejlesztését;

- valamint egy, a könyvtárak muzeális dokumentumait regisztráló közös katalógus-adatbázis létrehozását, és annak publikálását az interneten;
- együttműködést indítottak a Cseh Tudományos Akadémia dokumentációs központjával, amely azoknak a kulturális értéket képviselő tárgyaknak az eredeti tulajdonosaiknak való visszaszolgáltatását regisztrálja, amelyeket a II. világháború alatt elhurcoltak.

Emellett folytatódott a Cseh Köztársaságon kívülre elszármazott kulturális objektumok felkutatása, azzal a céllal, hogy azokat visszaszolgáltassák Csehországba, eredeti tulajdonosaikhoz (restitúció a 212/2002. törvény alapján). Az érintett műtárgyakról adatbázist építenek. Kidolgozzák a múzeumok nemzetközi, országos, regionális és települési tájékoztató rendszerekbe való bevonásának módszertanát. A múzeumok anyagából virtuális kiállításokat szerveznek, az idegenforgalmi fejlesztésekkel is összhangban.

A 122/2000. (a múzeumi gyűjtemények védelméről szóló) törvényt és ennek végrehajtási utasítását (275/2000.), valamint a Kulturális Minisztérium irányelvét (a múzeumi gyűjtemények egységes irányításához, nyilvántartásához és leltározásához szükséges alapfeltételekről) követően két fontos jogszabály jelent meg: a 101/2001. törvény a kulturális javak illegális exportjáról, illetve a 483/2004. jogszabály a szabványokról, a szolgáltatásokról és az információk hozzáférhetőségéről.

A 20/1987. törvényt, amely a műemlékek országos védelméről szól, és meghatározta a tulajdonos és az állam feladatait a kulturális örökség megőrásában, két rendelet is módosította: az 1/2005. és a 3/2005. számúak, mindkettő tárgya a régészeti lelőhelyek és leletek nyilvántartása, dokumentálása.

2003-ban a http://www.supp.cz/html/culture2000heritage/en_kontakty.htm hálózati címen lehetett a cseh kulturális intézményrendszeréről tájékozódni. A összeállításban szereplő honlapok jelentős része csupán cseh nyelven állt rendelkezésre, de sok esetben angol nyelvű összefoglalók is szerepeltek. A digitalizálási törekvésekről elvérté történt csak említés.

A linkgyűjtemény a következő hatóságokat, intézményeket és szervezeteket tartalmazta:

- a Cseh Köztársaság Kulturális Minisztériuma,
- a Nemzeti Kulturális Örökségvédelmi Intézet és annak regionális irodái,

- nemzeti intézmények (Nemzeti Múzeum, Nemzeti Műszaki Múzeum, A Cseh Irodalom Múzeuma, Nemzeti Galéria, Országos Központi Levéltár),
- Archeológiai Örökségvédelmi Intézetek (régiónként, összesen nyolc),
- tudományos intézetek (Országos Műemlékvédelmi Intézet, a régészeti örökség kutatásával és megőrzésével foglalkozó intézetek régiónként, összesen három; a Cseh Tudományos Akadémia Művészettörténeti Intézete, Műemlékvédelmi Vegyészeti Technológiai Intézet),
- egyesületek (Cseh Városok és Települések Egyesülete, Történeti Városok és Tájak Egyesülete, Múzeumok és Galériák Egyesülete, Non-profit Szervezetek Egyesülete).

A műemlék- és tájvédelemmel foglalkozó, többször módosított jogszabály (a Cseh Nemzeti Tanács 1987. március 30-án kelt 20. rendelete) a védett műemlékek stb. tulajdonosainak jogait és kötelezettségeit szabályozza. (A <http://heritagelaw.org/Czech-National-Law> webcímen a módosítások és több precedensértékű eset ismertetése is olvasható angol nyelven.)

ORSZÁGOS PROGRAMOK

Az állam által finanszírozott, most folyó, *Integrált rendszer kialakítása az ingó kulturális örökség megóvására* elnevezésű program a veszélyeztetett kulturális objektumok számbavételére irányul. A digitalizálás egyébként a gyűjtemények leírásában jelentős javulást hozott. Az integrált rendszerrel összefüggő programok öt alprojektre tagolódnak; ezek célja:

- biztonsági berendezések felszerelése;
- a nyilvántartási rendszer egységesítése (ebben nagy segítséget nyújtott a Minerva-projektben született ajánlások és irányelvek);
- a kulturális értékek megvásárlása az állami gyűjtemények számára;
- a múzeumok és konzerváló-restauráló laboratóriumaik felszerelése különböző eszközökkel;
- nemzetközi együttműködés a kulturális javak illegális kivitelének megakadályozása érdekében.

Egy nemzetközi állományvédelmi felmérésből kiderül, hogy a Cseh Országos Levéltár állományvédelmi programja keretében a földnyilvántar-

tás történeti dokumentumait veszik mikrofilmre, majd azt készülnek digitalizálni. Szintén itt folyik a tartományok regionális levéltáraival együttműködésben az úgynevezett „egyesített levéltári állomány” mikrofilmezése, amelyet digitalizálás követ majd.

A LEGFONTOSABB DIGITALIZÁLÁSI KEZDEMÉNYEZÉSEK

A csehországi digitalizálási tevékenységről szóló források nagy teret szentelnek a nemzeti könyvtárban folyó munkálatoknak. A nemzeti könyvtár projektjei: a *Memoria Mundi Series Bohemica* és a *Kramerius*. A Cseh Nemzeti Könyvtár úttörő szerepet vállalt a digitalizálás terén. Ez a tevékenység 1992-ben kezdődött, de csak 1996 óta részesül többé-kevésbé rendszeres állami és pályázati támogatásban.

A digitalizálási munkálatokat – kísérleti jelleggel – azért indították meg, mert a régi, többnyire egyedi dokumentumokhoz a kutatók nehezen tudtak hozzáférni: a helyszínre kellett utazniuk, vagy mikrofilmen (fekete-fehér) másolatot lehetett rendelniük; ezért úgy vélték, hogy a digitális másolatok a legtöbb szakember igényeit ki fogják elégíteni, és a szélesebb nagyközönség számára is felhasználhatók lesznek.

A digitalizálási próbálkozásoknak nagy lökést adott, amikor az *UNESCO Memory of the World (Világörökség)* programja keretében képek digitalizálását és egy CD-ROM elkészítését kérte a nemzeti könyvtártól. Ezt az első, a nemzeti könyvtár válogatott kincseit bemutató CD-ROM-ot főként az oktatásban használták.

1995–96-tól a nemzeti könyvtár eseti digitalizálási tevékenysége digitalizálási programmá szélesedett, ekkor létesült a digitalizálási központ is. Összefoglalóan elmondható, hogy a nemzeti könyvtár digitalizálási tevékenységének kettős célja van: egyrészt az állományvédelem, másrészt a sérülékeny és ritka dokumentumok használatba adása.

Az UNESCO által kezdeményezett, 1996-ban indult *Memoria Mundi Series Bohemica*-projekt (<http://digit.nkp.cz> vagy <http://memoria.cz>) keretében a cseh nemzeti könyvtár régi és ritka dokumentumait (kb. tízezer középkori kéziratot és 4000 ősnymtatványt) az interneten teszik hozzáférhetővé, a bel- és külföldi nagyközönség érdeklődésére számot tartó dokumentumokat pedig CD-ROM-on is közreadják. A projekt keretében

nemcsak a nemzeti könyvtár, hanem más intézmények (múzeumok, levéltárak, egyházi intézmények, várak stb.) gyűjteményeiből is digitalizálnak kiválasztott dokumentumokat. Külföldi könyvtárakkal is együttműködnek, az Országos Széchényi Könyvtár állományából például négy kéziratot vettek fel a gyűjteménybe 2005 júniusában.

A digitalizálási tevékenység másik fő iránya a *sajtóarchívumok digitalizálása*. Az ezzel foglalkozó *Kramérius* program (<http://www.kramerus.nkp.cz>) 2000-ben kezdődött a nemzeti könyvtárban, ennek állományában szinte teljességgel megtalálhatók a 19. és 20. századi hírlapok. A papír savassága következtében a hírlapok jelentős károsodásnak vannak kitéve. Első lépésként ezeket állományvédelmi céllal mikrofilmre veszik, az ezzel az olcsó eljárással készült mesterképiát megőrzik, majd a későbbiekben fogják digitalizálni. (A mikrofilmek digitalizálására külön részleget alakítottak ki a nemzeti könyvtárban.)

Az időszaki kiadványok mikrofilmezésével, majd digitalizálásával foglalkozó *Kramérius* program előrehaladásáról a honlapon rendelkezésre álló adatok szerint 2005 novemberéig közel másfélmillió oldalt digitalizáltak és tettek elérhetővé a program honlapján. (Ez 296 időszaki kiadványt és 10 könyvet jelent.) A programban viszonylag magas a más intézményekből származó dokumentumok száma; ezek az intézmények a nemzeti könyvtárban kidolgozott és kipróbált eljárásokat veszik át.

A nemzeti könyvtár éves digitalizálási teljesítménye, az előrehaladás üteme – a program koordinátora, Adolf Knoll szerint – a könyvtárügy telematikai fejlesztését célzó *LPIS* (Library Public Information Services – cseh rövidítéssel *VISK* néven közismert) alprogramjaiban rendelkezésre álló keretektől függ. A 2000–2002-es időszakban évente több mint 100 ezer oldalnyi kéziratot és 3–400 ezer oldalnyi savas papírra nyomott anyagot tudtak feldolgozni. 2003-ban azt jelezték előre, hogy az év végére a digitalizált kéziratok, régi könyvek és térképek mennyisége várhatóan eléri az 500 ezret (egyelőre a régi és ritka kéziratok digitalizálása dominált), az állományvédelmi célú digitalizálásé pedig az 1,1 millió oldalt.

1997 óta zökkenőmentesen folynak kutatási és műszaki fejlesztési projektek és programok, amelyek zömét a nemzeti könyvtár irányítja. Ezek keretében komplex megoldásokat, modellértékű eljárásokat dolgoztak ki a digitális adatok előállítására, strukturálására, tárolására és hozzáférhetővé tételére.

A cseh nemzeti könyvtár számos kutatási és műszaki fejlesztési projektnek a résztvevője, ezekben több kis és közepes vállalkozással működ-

dik együtt. A könyvtárban kidolgozott formátumot (General Structuring Rules, DOBM) a '90-es évek végén az UNESCO elfogadta a Memory of the World program ajánlott formátumaként. A nemzeti könyvtár fő technikai partnere az *Albertina icome Praha Ltd.* (másutt *AIP Beroun Ltd.* néven szerepel). A korábban kifejlesztett eszközökből integrált rendszert építettek, amelynek elemei: a digitalizálási stúdió, az archiválás, a dokumentumleírás, a visszakeresés és az adatok importálása.

A projektek részletes dokumentációja megtalálható a nemzeti könyvtár honlapján, a <http://digit.nkp.cz> hálózati címen: műszaki szabványok (DTD-k) a digitalizált objektumok – kéziratok, régi könyvek, történeti térképek, periodikumok és múzeumi tárgyak – XML-ben történő strukturálásához, csatolások a megvalósításokhoz (digitális könyvtár, az arab kéziratok katalógusa stb.).

A digitalizálás termékeinek használatba adására szolgál a *ManuScriptorium*, a történeti értéket képviselő állományok on-line közös katalógusa (<http://www.manuscriptorium.com>). A ManuScriptorium-projektet az Info-
rum 2003 konferencián mutatták be a szakmai közönségnek. 2005 novemberében a honlapon a következő adatok szerepeltek a ManuScriptorium adatbázis tartalmáról: 56 486 bibliográfiai rekord és 1703 teljes digitalizált dokumentum. A közös katalógus a *MASTER* (Manuscript Access through Standards for Electronic Records) formátumot használja. Az együttműködő intézmények körének bővítése folyamatban van. 2003 végére irányozták elő, hogy lezárul a DOBM formátum és a MASTER formátum közötti konverzió. A későbbiekben XML-alapú formátumot terveznek. A digitalizált dokumentumokhoz licencmegállapodás keretében lehet hozzáférni. Egyszerű és összetett keresésre egyaránt mód van az adatbázisban.

A ritkaságokról készült digitális dokumentumok többféleképpen is használhatók: egy-egy dokumentumot CD-re írnak a megrendelő kérésére, illetve on-line tesznek elérhetővé az interneten a nemzeti könyvtár *Digitális Könyvtárának* szolgáltatásai révén. Az on-line elérhetőségre egyre nagyobb az igény. On-line elérést nyújt a Memoria adatbázis <http://www.memoria.cz> és a Digitális Könyvtár (a http://digit.nkp.cz/mw_frame.htm honlapról elindulva érhető el a Memoria DigLib és a Kramerius DigLib). A Digitális Könyvtár a tervek szerint a későbbiekben az országos digitalizálási programokban részt vevő összes intézmény teljes digitalizált állományát tartalmazza majd. (Jelenleg a Kramerius gyűjteményét három részre bontva prezentálják: periodikumok, monográfiák, kéziratok.)

A Digitális Könyvtárban lényegében a Memoria Mundi Series Bohemica (kéziratok, régi könyvek, térképek és a későbbiekben egyéb dokumentumok is), valamint a Kramerius (régir hírlapok és folyóiratok és más, savas papírra nyomtatott dokumentumok) országos programok keretében digitalizált ritka és veszélyeztetett dokumentumok találhatók meg. A hozzáférést különböző szintű jogosultságok alapján teszik lehetővé. A metaadatok minden használó számára rendelkezésre állnak, de a képek csak a regisztrált használóknak vagy külön engedély alapján hozzáférhetők.

A megőrzési és on-line hozzáférhetővé tételi funkcióknak eredetileg úgy kívántak eleget tenni, hogy megrendelések esetén az archív képi fájlokból szolgáltatottak, és ehhez megfelelő konverziós eszközöket alakítottak ki (DjVu néven). A későbbiekben az archívum sérülékenysége (ti. a hackertámadások) miatt külön kezdték kezelni a két funkciót. A hozzáférés céljaira két rendszer fejlesztése folyik.

A nemzeti könyvtár 2004–2010-re szóló kutatási tervében, amelyet 2003 decemberében hagytak jóvá, virtuális kutatási környezet kialakítását tüntették fel az elkövetkező időszak fő céljaként. Az országos könyvtári digitalizálási programok folyamatosan jelentős állami anyagi támogatást élveznek, amelyhez pályázatok alapján lehet hozzájutni.

A Minerva-projekt 2004-es országjelentése arról számol be, hogy a digitális könyvtárak új képalkotási és interoperabilitási megoldásokkal bővülnek. A több mint 800 ezer oldalnyi kéziratot és régi könyvet tartalmazó *ManuScriptorium* képszervertől bővült a digitalizált térképek hatalmas fájljainak kezelését megoldandó. A digitalizált folyóiratokkal foglalkozó *Kramerius*-projekt (melyben több mint 1,2 millió oldalnyi, savas papíron lévő dokumentumot digitalizáltak) OAI-PMH protokollal bővült. A nemzeti könyvtárban hosszú távú kutatási program indult a virtuális kutatási környezet kialakítása érdekében.

1998 és 2001 között a Kulturális Minisztérium nyújtott a digitalizáláshoz programfinanszírozási támogatást. 2003-ban már elmondható volt, hogy a digitalizált dokumentumok majdnem fele a nemzeti könyvtáron kívüli intézmények gyűjteményeiből származik, és ezt a Kulturális Minisztérium speciális pályázati támogatásának tulajdonították. Az érintett intézmények a projektek digitalizálási költségeinek 70 százaléka erejéig pályázhattak támogatásra.

A digitalizálási kezdeményezések támogatása a könyvtárak technikai és telematikai fejlesztését célzó országos programnak lett része (LPIS). Ki-

lenc alprogramja közül a negyedik a digitális könyvtárak és levéltárak fejlesztése, a hatodik a *Memoria Mundi Series Bohemica*, azaz a ritka dokumentumok digitális hozzáférhetővé tételének országos programja, a hetedik a *Krameri* program, amely a veszélyeztetett dokumentumok digitális hozzáférhetővé tételét szolgálja. (A honlapon irányszámok szerepelnek az egyes alprogramok támogatásának mértékéről is, de ezeket a cseh adatközlő kolléga tájékoztatása szerint óvatosan kell kezelni!)

Az állami támogatáshoz egyéb források is társulnak: a Československá Obchodní Banka szponzorálja a nemzeti könyvtár kivételes arab és perzsa kéziratgyűjteményének digitalizálását. Először a katalógust teszik közzé CD-ROM-on, sok képpel, majd a kutatók által leginkább keresett dokumentumokat fogják digitalizálni. Másutt a cseh nemzeti könyvtár baráti körének és a cseh üveggyártásban jeleskedő Preciosa Gyár alapítványának (Jablonec nad Nisou; <http://www.preciosa.cz>) is köszönetet mondanak. Ez utóbbi jelentős és rendszeres támogatást nyújt az egészségügy, oktatásügy, művészeti, kulturális és tudományos élet, környezetvédelem és szociális gondoskodás számára.

Az egyéb projektek között említést érdemel a *Knihopis Digital*, alcíme szerint Czech incunabula and old prints (1476–1800) on-line (<http://felix.ics.cas.cz/index.eng.asp>), a Cseh Tudományos Akadémia Klasszikafilológiai Intézetének adatbázisa, amely a cseh ősnymtatványok (1476–1500) jegyzékét, a *Knihopis Digital* adatbázist (1501–1800) és a cseh nyomdászok adatbázisát tartalmazza.

A közös cseh és szlovák digitális parlamenti könyvtárak-projekt egy virtuális könyvtárat kíván megvalósítani (Joint Czech and Slovak Digital Parliamentary Library; http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/kps/knih/a_elknih.htm). 2002 júniusában a Cseh Köztársaság Parlamenti Könyvtára és a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa megegyezett abban, hogy létrehozzák a parlamenti dokumentumok (rendeletek, határozatok, vitaanyagok, bizottsági anyagok, meghívók és más dokumentumok) közös digitális könyvtárát az 1848-as évtől kezdődően. A projektet közös bizottság irányítja. A vállalkozásban az országgyűlési könyvtárak mellett a Képviselőház Irodájának információtechnológiai részlege, a cseh kancellária, a parlamenti archívumok és a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának információtechnológiai részlege is részt vesz. A projekt célja, hogy egységes információs rendszert hozzon létre

- a Cseh és a Szlovák Köztársaság jogalkotó testületeinek tevékenységéről 1993-tól napjainkig,

- 1918 és 1992 között a közös jogalkotó testületek tevékenységéről,
- 1848 és 1914 között a cseh és szlovák képviselők tevékenységéről különböző jogalkotó testületekben (Szlovák Nemzeti Tanács, Birodalmi Tanács, a Cseh Királyság Diétája).

Fontos cél az is, hogy a két parlament jelenlegi és korábbi tevékenységét a nagyközönséggel is megismertessék, a parlamenti könyvtárak és levéltárak gyűjteményének megőrzése mellett. A papír sérülékeny hordozó, a régi dokumentumokat sok esetben már ma sem lehet másolni. A projekt ismertetőjében azt is megemlíti, hogy az elmúlt évek árvizei is fokozottan ráirányították a figyelmet arra, milyen következményei lehetnek, ha az írott és nyomtatott dokumentumok megőrzéséről nem gondoskodnak megfelelően, akár több példányt is tárolva különböző helyeken. (A munkálatok java része 2003-ban már folyt.)

A feltáró eszközök között feltétlenül említést érdemel még a *WebArchiv-projekt*, amely az országos LPIS-program ötödik pontjaként a csehországi internetes forrásokat katalogizálja a „Cseh internetes források nyilvántartása, megőrzése és hozzáférhetővé tétele” című kutatási és fejlesztési projekt keretében, a nemzeti könyvtár és a brnói Masaryk Egyetem részvételével. A program 1999-től zajlik, hálózati címe: <http://webarchiv.nkp.cz>. Kettős célja van: a nemzeti kiadványtermés részét képező on-line kiadványok katalogizálása és beépítése a nemzeti bibliográfiába, valamint ezen kiadványok letéti tárolása a hosszú távú hozzáférhetőség érdekében. A projekt dokumentációja, közös érdeklődésre számot tartó egyéb publikációkkal, tananyagokkal, szemináriumok előadásaival, folyóiratcikkekkel, konferenciaival anyagokkal, úti beszámolókkal egyetemben megtalálható a WebArchiv honlapján. Ugyanitt olvasható a nemzeti könyvtár levele a kiadókhöz, illetve a számbavételi programhoz csatlakozott kiadókkal kötött megállapodások szövege.

SZOLGÁLTATÁSOK A KÖZGYŰJTEMÉNYEK SZÁMÁRA

A brnói Morva Regionális Múzeum keretében 2004-ben létrehozott *Információtechnológiai Központ* a kulturális örökség digitalizálásához szükséges szabványok, irányelvek, szoftvereszközök kifejlesztésével foglalkozik a nemzetközi tapasztalatok felhasználásával.

A prágai *Nemzeti Múzeumban* 2004-ben megalapították a nemzeti kulturális örökség bemutatására szolgáló központot. Ezzel a központtal és az Információtechnológiai Központtal együttműködve zajlik a Cseh múzeumok elnevezésű projekt, amelynek koordinátora a *Kulturális Minisztérium*. A kulturális örökség internetes portálja (<http://kultura-online.cz> vagy <http://www.emuseum.cz>) a gyűjtemények központi nyilvántartását és a cseh múzeumok honlapjait kapcsolja össze, továbbá virtuális kiállításoknak, oktatási programoknak, kiadványoknak stb. ad helyet. Eközben az országos szabványosítást, a digitális adatok megőrzését és honlapok kialakítását is vállalják. A múzeumok egymás közti és a két szolgáltató központtal való együttműködését a Kulturális Minisztérium jelentős mértékben támogatja.

NEMZETKÖZI PROJEKTEK

Csehország a nemzetközi projektek állandó résztvevője, a legfontosabb digitalizálási kezdeményezésekről szóló fejezetben erre már számos utalás történt. A most folyó nemzetközi projektek közül kiemelendő a többnyelvű webhelyekkel foglalkozó, az Országos Műszaki Múzeum gondozásában zajló kutatás, amely a *többnyelvűség* kérdését a közép- és kelet-európai nyelvek viszonylatában vizsgálja.

A Minerva-projektnek köszönhető, hogy a cseh *közgyűjtemények együttműködése* fellendült, több ízben sikeres nemzetközi konferenciákat tartottak (Gyűjtemények számítógépen – múzeumok, könyvtárak és levéltárak a digitális információk korszakában; Levéltárak, könyvtárak és múzeumok a digitális korban, 2004).

Az európai tudományos könyvtárak összefogása, a *Consortium of European Research Libraries* (<http://www.cerl.org>) az MSS-projektben a Manuscriptorium Z39.50-es megoldását használta fel az európai digitalizált kéziratok források integrált elérésének tesztelésére. Revideálták a digitalizált muzeális objektumok DTD-jét (Document Type Definition), és azt alkalmazták a Kramerius-projektben a Nemzeti Múzeummal kötött megállapodás alapján, az Andrew W. Mellon Alapítvány támogatásával. A digitalizált hangdokumentumokhoz új DTD-t alakítottak ki, és adtak közre. A Manuscriptorium szorosan együttműködik külföldi adatszolgáltatókkal, és tesztelik a külföldi (német, osztrák, horvát, litván, szlovén, lengyel, magyar stb.) intézményekből származó források integrálásának lehetőségeit.

A nemzeti könyvtár az utóbbi években *új projektekhez* csatlakozott (M-CAST, TEL-ME-MOR) a korábbiak (VICODI, CALIMERA, ECH:TO-PICC) mellett.

Új regionális UNESCO-projekt indult a történeti értéket képviselő digitalizált források értéknövelt szolgáltatására.

FORRÁSOK

- ELAG-konferencia – a Cseh Nemzeti Könyvtár 2001. évi jelentése (http://www.stk.cz/elag2001/Reports/Czech_RepuNational_library_of_the_C.html)
- European Commission on Preservation and Access (ECPA); Országjelentés a Cseh Köztársaságról (<http://www.knaf.nl/cfdata/preservation/country.cfm?country=10>)
- Az INFORUM konferenciák előadásai (jórészt cseh nyelven, angol összefoglalókkal) (<http://www.ikaros.cz>)
- KNOLL, Adolf: Digitisation of old documents in the National Library of the Czech Republic: a complex solution. = VINE. 107. no. 1998. 44–50. p.
- KNOLL, Adolf: Digital library for access to rare materials. From pilot projects to national digitization programmes. = LIBER Q. 2003. 3/4. no. 232–240. p.
- Kultura-online.cz – a csehországi kulturális intézmények közös portálja (<http://kultura-online.cz>)
- A kulturális örökség területén működő intézmények és szervezetek (<http://www.supp.cz>)
- LPIS program (VISK) (<http://knihovnam.nkp.cz>)
- MASTER (Manuscript Access through Standards for Electronic Records) (<http://www.cta.dmu.ac.uk/projects/master/>)
- MASTER DTD (<http://www.tei-c.org.uk/Master/Reference/DTD/masterx.dtd>)
- Memoria Mundi Series Bohemica program (http://digit.nkp.cz/mw_frame.htm)
- A Minerva-projekt számára készült 2004. évi országjelentés a Cseh Köztársaságról (<http://www.minervaeurope.org/publications/globalreport/globalrepdf04/czechrep.pdf>)
- UNESCO/IFLA Directory of Digitized Collections (<http://www.unesco.org/webworld/digicol>)
- UNESCO Memory of the World Programme (http://www.unesco.org/webworld/mdm/index_2.html)

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

ORSZÁGOS STRATÉGIA ÉS HÁTTÉR

Az Egyesült Királyságnak nincs és sohasem volt nemzeti információs politikája, noha számosan – köztük az érintett intézmények is – hangsúlyozták már a szükségességét. Ez megfelel egy olyan ország hagyományainak, amelynek nincsen írott alkotmánya, jogi rendszere pedig jelentős mértékben a pragmatikus eseti jogra támaszkodik.

Az információs politika ugyanakkor folyamatosan alakul: megfigyelhető, ahogy a kompatibilitásra és az együttműködésre törekvő egyedi kezdeményezések alapján, központi irányítás nélkül, a gyakorlat nyomán fogalmazódnak meg az elvei. Megfigyelhető továbbá az Európai Unió hatása, amely közvetetten érvényesül, főként a törvényalkotásban. A folyamatra hatott egyrészt *Az emberi jogok európai egyezménye*, amelyet az Egyesült Királyság *Az emberi jogok törvényébe* (Human Rights Act, 1998) foglalt bele, másrészt az EU több, a szerzői jogra és a szellemi tulajdonra vonatkozó irányelve, ezek között is leginkább a legutóbbi szerzői jogi irányelv.

A könyvtári-tájékoztatási szakmai szervezetek mindig is hangsúlyozták a nemzeti információs politika szükségességét. A korábban működött könyvtári-tájékoztatási bizottság (*Library and Information Commission, LIC*) 1997-ben jelentést tett közzé *Towards a national information policy* (Az országos információs politika felé) címmel, amelyben három szempontot emelt ki:

- az összekapcsolhatóságot (*connectivity*), azaz egyetemes hozzáférést az emberi tudás eredményeihez,
- a tartalmat (*content*), azaz digitális könyvtár létrehozását az Egyesült Királyság kulturális és innovációs szellemi örökségére támaszkodva, és

- a hozzáértést (*competence*), azaz az egyének és intézmények felkészítését, hogy minél jobban betölthessék szerepüket a tudás és az információ társadalmában.

A nemzeti információs politika szükségességét hirdeti a könyvtári-tájékoztatási dolgozók szakmai testülete, a *CILIP* (*Chartered Institute of Library and Information Professionals*; <http://www.cilip.org>) is. Tanácsadó csoportja 2001 végén helyzetképet készített az információs politika fejlesztésének világméretű vizsgálatára támaszkodva. Ez az összeállítás arra a következtetésre jutott, hogy „az Egyesült Királyság helyzete sok tekintetben megfelel a fejlett országokénak”, ugyanakkor több területen, így a tartalomkészítés és -szolgáltatás terén vitathatatlanul vezet a többi ország előtt. Más területeken, ilyen például az információ szabadsága, a fogyasztékkal élők és a kisebbségi nyelveket beszélők ellátása, lemaradt. „Általában véve úgy tűnik, hogy a kezdeményezések eleinte a szükséges információtechnológiai infrastruktúra fejlesztésére és a hozzá kapcsolódó számítógép-használatban való jártasságra, valamint digitális tartalom-előállításra összpontosítottak. A harmadik összetevőt, az információs jártasság fejlesztését a lakosság szélesebb körében, viszonylag elhanyagolták.”

Az utóbbi évtizedben több, az egész országra kiterjedő kezdeményezés született, ezeket a Blair-kormány 1998. évi *Our information age* (Információs korunk) című dokumentuma is megerősítette. Ez azt vázolta fel, mit tesz majd a kormány azért, hogy az ország polgárai részesüljenek az információs korszak áldásaiból:

- e-közigazgatás (e-government) – Egy 1999-ben készült, a közigazgatás korszerűsítését tárgyaló dokumentum (*Modernising government*) számos ambiciózus kötelezettséget vállalt a közigazgatási információk és szolgáltatások elektronikus biztosítása tekintetében. Az elektronikus közigazgatási kezdeményezések megvalósítása során a NOF¹ műszaki szabványokról szóló dokumentumát veszik figyelembe, és azt fejlesztik tovább. (A program előrehaladása nem zökkenőmentes. Sikeresen zajlik az információhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása, különösen az Egyesült Királyság on-line portálja, a <http://www.ukonline.gov.uk> tekintetében, de ké-

¹ New Opportunities Fund, „Új Lehetőségek Alap”, részletebben lásd a Támogatások és finanszírozás című részben.

sőbb arról lemondtak, hogy 2005-ig az összes szolgáltatást on-line módon biztosítsák.)

- egészségügyi szolgáltatások és tájékoztatás – A nyilvános hozzáférést az *NHS* (National Health Service) *Direct Online* szolgáltatása biztosítja.
- az oktatásról és képzésről lásd az Oktatási Minisztériumról szóló részt.
- a közkönyvtárak bekapcsolása az internetbe – A *People's Network* (<http://www.peoplesnetwork.gov.uk>) program az egész életen át tartó tanuláshoz biztosít tananyagokat a közkönyvtárak bevonásával: a közkönyvtáraknak az internetbe és a *National Grid for Learning*-be (az Országos Tanulási Hálózatba; <http://www.ngfl.gov.uk>) való bekapcsolását, a tartalom-előállítás és a könyvtári személyzet képzését foglalja magában. (Megvalósítása azóta sikeresen lezárult.)

A brit parlament 2000 végén tárgyalta a *Culture and Recreation Bill*t, amely a későbbiekben ismertetendő *Culture Online* program (<http://www.cultureonline.gov.uk>) létrehozására, funkcióira és pénzügyi kérdéseire is kitért. Ennek fő célja az, hogy a digitális technológiák révén szélesebb körben váljanak hozzáférhetővé a művészeti és kulturális szektor forrásai, mégpedig tanulás és szórakozás céljából, mind az iskolarendszeren belül zajló oktatás során, mind az élet bármely szakaszában. A politikai kérdéseket a kultuszminisztérium államtitkára által vezetett magas szintű irányító csoport koordinálja. A prioritásokat és a kiválasztási kritériumokat egy autonóm, a minisztériumok egyikéhez sem kötődő, jogszabály által létrehozandó köztestület határozza meg.

Az európai kulturális miniszterek 2003. júliusi brüsszeli tanácskozásának egyik témája a kulturális erőforrások digitalizálására irányuló országos koncepciók összeurópai koordinálása volt az *e-Europe* akcióterv keretében. A tanácskozásra az Egyesült Királyság képviselőcsoportja jelentést készített. Az országjelentés elolvasható a Minerva-projekt honlapján (<http://www.minervaeurope.org>). A tanácskozásról készült brit sajtóközlemény szerint az Egyesült Királyság ezen a területen jelentős eredményeket tudhat magáénak, és ebben nagy szerepe van a közgyűjtemények stratégiai fejlesztő intézménye, a Resource (amelynek azóta neve MLA² lett)

² Museums, Libraries and Archives Council

tevékenységének. A jelentés első ízben vizsgálta nemzetközi összehasonlításban a digitalizálási projekteket. Az Egyesült Királyság eredményei más tagállamokhoz viszonyítva is számottevőek. A People's Network például – amely a közkönyvtárak internethez való csatlakoztatását tűzte ki célul az ország egész területén – nemzetközi viszonylatban is példamutató. A további, elismerést kiváltott kezdeményezések a legkülönbözőbb tárcákat, intézményeket és együttműködési törekvéseket érintik (NOF-digitise, JISC³, UKOLN⁴, MLA stb.).

A brit kormány 2004-ben közzétette a digitális információkhoz való egyenlő hozzáféréssel (azaz az infokommunikációs technológiák, az interaktív tartalom és a különböző eszközök, például a digitális televízió, az internetbe kapcsolt számítógépek és mobiltelefonok segítségével végzett elektronikus tranzakciók elérési lehetőségeivel) foglalkozó munkabizottság, az ún. *Digital Inclusion Panel* jelentését. Ez a dokumentum a kirekesztés által leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokat igyekezett meghatározni, és olyan akciókat vett tervbe, amelyek e csoportok részvételét lehetővé teszik az információs társadalom tevékenységeiben. A következő csoportokat fenyegeti a kirekesztés: munkanélküliek, írás-olvasási nehézségekkel küszködők és idős emberek, akik nem részesülnek az információtechnológia nyújtotta előnyökből, vagy nem is tudják a korszerű eszközöket használni. (Többek között ezt a példát említették: a brit felnőttek 61 százaléka használja az internetet, de a 65 évesnél idősebbeknek csak a 17 százaléka.) A jelentésben az egyenlő hozzáférés megteremtésében kiemelik a közkönyvtárak, a helyismereti projektek és a *Knowledge Web* program szerepét (<http://www.cabinetoffice.gov.uk/reports/digital/>).

Az *Ofcom* (a brit kormány hírközlési minisztériuma) szintén közzétett egy jelentést arról, hogy a Hírközlési Minisztérium milyen szerepet játszhat a médiajártasság elterjesztésében, hogy a sugárzott és az internetes médiumok használói megalapozott döntéseket tudjanak hozni a tartalomról, annak megfelelőségéről és tematikájáról. Három fontos terüle-

³ The Joint Information Systems Committee, Közös Információs Szolgáltatások Bizottsága, a felsőoktatás információtechnológiai fejlesztését támogató, stratégiai tanácsadó szervezet

⁴ UK Office for Library Networking, a könyvtári, oktatási és a kulturális örökséggel foglalkozó intézmények digitalizálási tanácsadó szervezete, amely a University of Bath keretében működik (<http://www.ukoln.ac.uk>)

tet határoztak meg: a kutatást, a közös azonosítási (címkézési) rendszert és a partnerkapcsolatok kialakítását. A munkacsoportban részt vett az MLA képviselője is. (http://www.ofcom.org.uk/consumer_guides/Media_literacy/ml_statement)

Angliában az Oktatásügyi Minisztérium konzultációkat folytatott a tanulók legkülönbözőbb kategóriáit érintő elektronikus tanulási lehetőségekkel kapcsolatos stratégiáról (*eLearning Strategy*). A konzultáció eredményeként megfogalmazták a kulturális szektor szerepét, és 2005-re új koncepció közzétételét vették tervbe. A Kulturális, Médiaügyi és Sportminisztérium áttekintette, és egy dokumentumban (*Spending Review*) közreadta a kulturális költségvetés kiadási oldalát tárgyaló információkat, és további pénzügyi támogatást ítélte meg az MLA múzeumi területen szervezett *Renaissance in the Regions* (hózzávetőleg: a régiók reneszánsza) és a *Portable Antiquities* (hózzávetőleg: hordozható régiségek; (<http://www.finds.org.uk>) programjainak.

INTÉZMÉNYRENDSZER

Az egész Egyesült Királyságot érintő, korszerű információtechnológiát hasznosító kezdeményezésekben számos minisztérium és hivatal visz vezető szerepet, köztük a Kulturális, Médiaügyi és Sportminisztérium (Department for Culture, Media and Sport, DCMS; <http://culture.gov.uk>), az Oktatási és Szakképzési Minisztérium (Department for Education and Skills, DfES; <http://www.dfes.gov.uk>), a Kabinetiroda, a Kereskedelmi és Ipari Minisztérium (Department for Trade and Industry) és az Egészségügyi Minisztérium (Department for Health).

A *Kulturális Minisztérium* a kulturális szektor kormányzati szerve. Ez felel a művészettel, sporttal, múzeumokkal és kiállítóhelyekkel, könyvtárakkal, levéltárakkal, épületekkel, műemlékekkel, idegenforgalommal és a filmmel kapcsolatos politika formálásáért és érvényesítéséért. Politikájának alappillérei a hózzáférés, a tanulás, a társadalmi esélyegyenlőség és a kreativitás. A Kulturális Minisztérium által támogatott fejlesztések elsősorban információtechnológiai irányultságúak, a hózzáférést és a hosszú távú megőrzést szolgálják. A Kulturális Minisztérium a következő intézményekkel kooperál a digitalizálás koordinálása területén: Arts Council, British Library, British Film Institute, Culture Online, Science Museum, Victoria and Albert Museum.

A programok koordinálásában, a kezdeményezések megvalósításában a következő stratégiai fejlesztési és tanácsadó intézmények játszanak jelentős szerepet:

Az *MLA (Museums, Archives and Libraries Council*; <http://www.mla.gov.uk>), a korábbi *Resource*, illetve az azt megelőző könyvtári-tájékoztatási bizottság (LIC) utódja. Országos intézmény, amely a könyvtárak, levéltárak és múzeumok munkájának különböző területeit igyekszik összehangolni, és stratégiai tanácsadó szervezatként a kormány munkáját segíteni. Egyik fő célja a három közgyűjteménytípus (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) együttműködésének előmozdítása. A *WILIP (Wider Information and Library Issues Project)* program keretében konzultációkat követően a nemzeti információs politika keretrendszerét kívánják felvázolni, jóval szélesebb kontextusban, mint a könyvtári rendszer, bár azt az információpolitika központi intézményrendszerének tekintik.

A *The Arts Council of England* (<http://www.ace.ac.uk>) az MLA-hoz hasonló szerepet tölt be a művészeti területen. A kormányzat tanácsadó szerve, a művészek közösségének érdekképviselői szervezete, és a művészek közfinanszírozásának fő elosztási csatornája. Céljai és prioritásai:

- a művészeteket közelebb vinni a szélesebb közönséghez a digitalizálás és elektronikus publikálás segítségével,
- ehhez a legjobb gyakorlatot tükröző szabványokat és modelleket, mintaszerű megoldásokat szolgáltatni,
- az újszerű kezdeményezéseket és új kifejezési formákat támogatni, különös tekintettel az új technológia (hálózatok és on-line hozzáférés) együttműködésben történő használatára,
- a sokszínűséget és a társadalmi esélyegyenlőséget támogatni, új közönséget bevonni,
- a kreativitást segíteni az emberi élet különböző szakaszaiban.

A művészeti területen a kezdeményezések koordinálását az Arts Council stratégiája és az ArtsOnline.com, valamint az Arts Council és a Regional Arts Boards of England elnevezésű regionális szakmai szerveződések együttműködése végzi.

Az Arts Council hangsúlyozza az együttműködés fontosságát: egy közös digitalizálási program segítségével ki lehet küszöbölni a munkálatok felesleges megkettőződését, elterjedhet a bevált gyakorlat és a szabványos megoldások alkalmazása. Az infrastruktúra és a pénzeszközök közös használatát

szintén igen hatékony megoldásnak tartják. Az Arts Council korábban számos olyan kezdeményezést támogatott, amelyeknek voltak digitalizálási elemei (pl. New Media Projects Scheme, 750 ezer font, 1998–1999-ben). 2001-től kezdve a tartalom terjesztésének új megoldásaival kísérleteznek, például a mobil kommunikáció révén.

A különböző tárcák tevékenységét a Kabinetiroda rendkívüli meghatalmazott miniszterének (*e-Envoy*) vezetésével hangolják össze. Az *e-Envoy* hivatala (<http://www.e-envoy.gov.uk>) felel az e-kormányzat programjáért. A kulturális szektorban folyó tartalom-előállítás során felmerült a széles-sávú szolgáltatások iránti igény, ezt az *e-Envoy* hivatala és a Department of Trade and Industry elismerte, és szem előtt tartja. A hivatal tevékenységének eredményeképpen különböző irányelveket fogalmaztak meg (például a webhelyek tervezéséhez az önkormányzatok számára, a minőségi webhelyek kialakításához).

A különböző programok integrációját és kompatibilitását olyan kezdeményezések biztosítják, mint

- az e-kormányzat csereszabatosági keretprogramja (műszaki és metaadat-szabványok együttese), amelyeket minden közigazgatási szervnek be kell tartania,
- a *Common Information Environment* (közös információs környezet), melyet a JISC fejlesztett ki, együttműködve több közszolgálati és magántestülettel, köztük a nemzeti könyvtárral, a British Libraryvel (BL). Ennek az a célja, hogy lehetővé tegye egyszerre több forrás közös lekérdezését, nemzetközi szabványok, protokollok és metaadat-formátumok használata révén.

Az MLA és a JISC koordinációs tevékenysége a *Network Co-ordination Forum* elnevezésű egyeztető fórum révén valósul meg, amelyet mind a Kulturális, mind az Oktatási Minisztérium támogat.

A JISC, a BL, a Research Support Library Programme⁵ (RSLP, <http://www.rslp.ac.uk>) és az MLA az UKOLN keretében közösen indították el a *Collection Description Focus* kezdeményezést. Az RSLP a gyűjtemények tematikus leírását célzó projekteket bonyolít le, például különböző szakte-

⁵ Az RSLP az 1993-as Follett-jelentés és az 1996-os Anderson-jelentés után indult program; célja a tudományos kutatás támogatása könyvtári információkkal, az elérés hagyományos és új eszközei révén.

rületeken (színházi gyűjtemények: <http://www.backstage.ac.uk>), illetve földrajzi területekre vonatkozóan (észak-írországi gyűjtemények: <http://www.rascal.ac.uk>).

A digitális megőrzést régóta fontos feladatnak tartják, ezt tükrözi a 2002-ben megalakult *Digital Preservation Coalition* (<http://www.dpconline.org>) tevékenysége, amely több finanszírozási forrást is igénybe vesz (köztük van a JISC, az MLA és az országos levéltár, a Public Record Office). Ennek az együttműködésnek a keretében folyik a digitális megőrzéssel kapcsolatos tudományos és gyakorlati munka jelentős része. 2004-ben a *Digital Preservation Coalition* díjat alapított, amelyet a The National Archives digitális archívuma kapott úttörő tevékenységéért.

A digitalizálással kapcsolatos kutatások fő helyszíne az UKOLN és a felsőoktatási szektor, fő finanszírozója a JISC. Legfontosabb aktuális témái:

- metaadat-szabványok (különösen a gyűjtemények leírásához),
- interoperabilitás (OAI, SRW, Imesh Toolkit),
- terminológia és a szemantikai web alkalmazása,
- tárgyköri zsilipek és tematikus portálok,
- webes megőrzés.

ORSZÁGOS PROGRAMOK

2002 jelentős fejleménye volt, hogy elindult a *Culture Online* (<http://www.cultureonline.gov.uk>) program a DCMS jelentős támogatásával. 2003-ban a műszaki és a menedzsment-feltételek kialakítása volt napirenden. A DCMS üzleti modellek kidolgozására is megbízást adott. A program teljes költségvetése még nem ismert (egy helyütt 150 millió fontra becsülik, de megjegyzik, hogy az intézmények saját finanszírozású digitalizálási programjaira is építenek).

A Culture Online a művészeti és kulturális intézmények számára támogatást nyújt ahhoz, hogy digitális dokumentumokat hozzanak létre, akár köz-, akár magánforrásokból történő finanszírozással. A kezdeményezéshez a központi kormányzat két évre induló támogatást biztosított. A program felöleli a következő, tartalomkészítéssel foglalkozó intézményeket és ágazatokat: közgyűjtemények, épített örökség, művészetek. Pályázhatnak az érintett intézmények és a kortárs művészek. A Culture Online együttműködik az *ArtsOnline* programmal, és épít a tapasztalataira stratégiájának kialakításában.

A Kulturális és az Oktatási Minisztérium szorosan együttműködik. A felsőoktatás és az iskolai oktatás jelentős érdeklődést mutat a kulturális ágazatból származó tartalom iránt, különösen a *National Grid for Learning* (Országos Tanulási Hálózat; <http://www.ngfl.gov.uk>) program keretében. A National Grid for Learning on-line tananyagokat biztosít az iskolák tanulói számára, a *LearnDirect* program pedig szakképzési és továbbképzési lehetőségeket kínál. A *Resource Description Network* a továbbképzéshez és a felsőoktatás céljára állít össze és szolgáltat témakörök szerint csoportosított oktatási segédleteket és forrásjegyzékeket. A felsőoktatási szektorban működik a *JISC*, amely sok éve finanszíroz már digitális könyvtári projekteket, köztük igen sokat a kulturális örökség területén.

Az Oktatási Minisztérium legjelentősebb kezdeményezése a *Curriculum Online* (<http://www.curriculumonline.gov.uk>). A program keretében 80 millió fontot kaptak az iskolák e-tartalom vásárlására, és egy katalógusportál kialakítására, amelynek révén mind a közszolgálati, mind a magánszektorból származó, és a nemzeti alaptantervhez szükséges tartalmat egy webkatalógus révén teszik elérhetővé.

A brit kormány kérésére 2002-ben az MLA létrehozta a levéltárakkal foglalkozó *Archives Task Force* munkacsoportot, amelynek fő feladata a levéltárak helyzetének részletes felmérése, az illetékes szakemberekkel együttműködve. A munkacsoport jelentése (*Listening to the Past, Speaking to the Future*) ajánlásában arra jutott, hogy az állományok hozzáférhetőségének növelése, illetve oktatási-tanulási és személyes fejlődési célú hasznosítása érdekében fejleszteni kell az infrastruktúrát. Stratégiai elképzeléseket fogalmazott meg az országos tudásmenedzsment, a levéltárak megmentése és hasznosítása érdekében. A munkacsoport kifejtette, hogy a fő cél a levéltárak megnyitása, hozzáférhetővé tétele a nagyközönség számára; hangot adott továbbá annak a meggyőződésének, hogy megfelelő beruházásokkal a levéltárak társadalmi haszna jelentősen megnövekedhet. A jelentés legfontosabb ajánlása egy új, a legváltozatosabb igényeket megfogalmazó nagyközönség számára kialakított, egyszerűen használható levéltári portál (*Gateway to UK Archives*) létrehozása. Az MLA a munkacsoportban dolgozó partnerekkel együtt cselekvési tervet dolgoz ki a megvalósításra, az anyagi háttér biztosítását is beleértve.

A *Renaissance in the Regions* az MLA programja a regionális múzeumok megújítására, az oktatást, a tanulást, a közösségfejlesztést és a gazdasági átalakulást segítő szolgáltatásaik korszerűsítésére. A központi kor-

mányszat támogatásával a kijelölt központok kétéves tervet valósítanak meg, amelynek beruházásai a múzeumlátogatók, a gyűjtemények és az egész múzeumi terület számára jelentős változásokat hoznak. A tervekben kiemelt területet jelent az iskolák tevékenységének segítése.

Az angol kormány 2003 februárjában tíz évre szóló stratégiai elképzeléseket és jövőképet fogalmazott meg a közkönyvtárak számára (*Framework for the Future: Libraries, Learning and Information in the Next Decade*). Ebben kifejtették, hogy a könyvtárak milyen sajátos módon járulnak hozzá az olvasás és az önálló tanulás előmozdításához, a digitális szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez és az ehhez szükséges készségek átadásához, a közösségek összetartó erejének biztosításához és a társadalmi értékek közvetítéséhez. Hároméves cselekvési terv megvalósítása folyik, első lépéseként annak, hogy a könyvtárak az e-kormányzat, a társadalom- és településfejlesztés területén, és minden korosztály számára a tanulás támogatásának vezető erőivé váljanak. A már megvalósult, az infrastruktúra fejlesztésére és a személyzet képzésére összpontosító *People's Network* programnak köszönhetően a közkönyvtárak már a tudás forradalmának központi szereplői, a *Framework...* program pedig a fenntartható fejlődést biztosítja, ugyanakkor megőrzi a közösségek hagyományos szerepét, amelyet az állampolgárok igen fontosnak tartanak.

Észak-Írországból a közkönyvtári szolgáltatásokat a 2003-ban kiadott, *Tomorrow's Libraries* című stratégiai terv keretében fejlesztik. A terv közkönyvtárakat érintő fő céljai: az élethosszig tartó tanulás támogatása, a digitális információkhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok integrálása.

Skóciában a *múzeumok országos infokommunikációs stratégiája* kifejti, hogy az információs és kommunikációs technológia (IKT) hatékony felhasználásával a múzeumok megerősíthetik helyzetüket mint tudásközpontok, új és innovatív szolgáltatásokat nyújthatnak a közönség egyre bővülő csoportjai számára.

Walesben a parlamentben az MLA mintájára *CyMAL: Museums, Archives and Libraries Wales* néven új, a közgyűjtemények fejlesztésének stratégiai kérdéseivel foglalkozó szervezet alakult (<http://www.cymal.wales.gov>).

uk). A CyMAL támogatja a *Wales: A Better Country* programban megfogalmazott stratégiai fejlesztési elképzeléseket, amelyek a kulturális identitás erősítését célozzák. A *Making the Connections: Delivering Better Services to Wales* című dokumentum a közszolgáltatások jövőképét vázolja fel. A CyMAL áttekintette és megújította a közkönyvtári normatívákat a könyvtári szakemberekkel együttműködve; a normatívák 2005 áprilisában léptek életbe. Cselekvési terve az infokommunikációs technológiák fontosságát hangsúlyozza a közgyűjtemények oktatási szerepének és a társadalmi integráció megvalósulásában. A CyMAL a közkönyvtárak két-éves stratégiai fejlesztési programjában a következő célok megvalósítását tűzte ki: regionális együttműködési programok a források felderítésére, on-line információs források és információs jártassági programok.

Anglia, Észak-Írország, Skócia és Wales kormányzata közös fórumot működtet, ennek keretében tárgyalja meg a közgyűjtemények együttműködésével kapcsolatos kérdéseket. A fórumot létrehozó megállapodás kiemeli, hogy a kultúra továbbra is az egyes kormányzatok ügye, de a brit közgyűjteményi szakértők és szakértői testületek tudása közös értéket képvisel, amely az egész Egyesült Királyság javát szolgálja. A fórum a következő kérdésekben alakít ki egyeztetett álláspontot:

- a tudás közvetítése minden közgyűjtemény központi feladata, az ezzel kapcsolatos tevékenységekben az *Inspiring Learning for All* program során kidolgozott módszereket kell alkalmazni;
- a munkatársak szervezett képzése tudásuk és készségeik fejlesztése érdekében;
- a lakosok számára olyan helyi szolgáltatások nyújtása, amelyek tükrözik a kultúrák sokszínűségét, és kizárják a kirekesztés bármely formáját;
- a gyűjteményekben rejlő tudás és információk közreadása, egy közös információs környezet (Common Information Environment) ki-
alakítása.

Emellett a hálózati koordinációs fórum (*Network Co-ordination Forum*) továbbra is ülésezik a közös érdeklődésre számot tartó kérdések megvitatására.

A *Common Information Environment* (<http://www.common-info.org.uk>) csoport több kezdeményezésen is dolgozik. Az egyik a MORI közvéle-

mény-kutató intézettel együttműködve az interneten található információk megbízhatóságát vizsgálja, és a használok vélekedését méri fel. A másik egy demonstrációs projekt, amely különböző webhelyekről származó, földrajzi helyekre vonatkozó információk közös felhasználását célozza, az Archeology Data Service irányításával.

Az *ArtsOnline.com* (<http://www.artsonline.com>) program keretében a digitális művészet minden megnyilvánulását támogatni igyekeznek. Nem állapítanak meg a digitalizálandó tartalomra vonatkozó prioritásokat, csak a kereteket igyekeznek meghatározni, és a projektjavaslatokat a művészi érték alapján bírálják el. Maga az Arts Council a digitalizálás finanszírozásában nem vesz részt. A digitalizálást és a tartalom létrehozását a kortárs művészeti törekvések támogatása részének tekintik. Az egyik cél a „múlándó” művészeti alkotások megőrzése digitális formátumban. Támogatják a művészeti tevékenység történeti és kutatási célú feltérképezését. Az ArtsOnline.com egy „kulturális zónát” szeretne kialakítani az új média számára a magánszektorral együttműködve. A program elindítására 1,5 millió fontot biztosított az Arts Council, további segítséget különböző alapítványok és üzleti vállalkozások (Cap Gemini, Wellcome Trust, Gulbenkian Foundation) adnak.

Az *English Heritage* (<http://www.english-heritage.org.uk>) a műemlékekkel és műemlékvédelemmel kapcsolatos mozgalom. Stratégiai terve keretében *Broadening access* (a hozzáférés bővítése) címmel tárgyalja a digitalizálás és webes megjelenítés kérdéseit. A kezdeményezésnek az a célja, hogy minél többen megismerjék a települések és régiók gazdag multikulturális múltját. A legfontosabb feladatok között az szerepel, hogy az *Images of England* (<http://www.imagesofengland.org.uk>) és más digitalizálási projektek révén minél több információ a webre kerüljön, és az English Heritage (az angol természeti és épített kulturális örökség) minél nagyobb része interaktívan legyen tanulmányozható az oktatásban és az élethosszig tartó tanulás során. A munkálatok pályázati támogatással 2002-ben kezdődtek meg. Akkor létesült az integrált webhely 15 ezer képpel. A gyűjtemény folyamatosan bővül.

A *Cornucopia* (<http://www.cornucopia.org.uk>) a múzeumi gyűjtemények országos adatbázisa, amelyet a Kulturális Minisztérium 1997-es *Treasures in Trust* című jelentése alapján hoztak létre. Célja a múzeumok gyűjteményeinek bemutatása. Kísérleti üzeme 1999-ben indult 50, a minisztérium által nyilvántartásba vett múzeum közreműködésével. Ma már több száz

múzeum és gyűjteményei szerepelnek részletes (köztük az épületre, a kapcsolódó személyekre és magukra a tárgyakra vonatkozó) adatokkal a nyilvánvartásban, és ezernél több múzeum és gyűjteményei kevésbé részletes adatokkal. Az adatbázis fejlesztése, kereshető on-line interfész létrehozása során a Resource, majd utódja, az MLA számos partnerrel együttműködik (Museum Documentation Association – MDA, UKOLN és a területi múzeumi tanácsok).

A *Heritage Image Partnership* (<http://www.heritage-images.com>) közös kép-adatbázis, amely a kulturális örökség vezető intézményeinek (British Museum, Public Records Office, Royal Photographic Society stb.) összefogásával jött létre. A képek térítés ellenében letölthetők, megrendelésre is van lehetőség.

A filmművészet területén a *Screenonline* konzorcium (részrtvevői: a British Film Institute [<http://www.bfi.org.uk>], a British Pathé, a Lux Centre és a Cinenova) 2,5 millió fontot nyert el filmek és televíziós műsorok, valamint fotók, gyártási tervek, forgatókönyvek és más kapcsolódó dokumentumok digitalizálására. A kiválasztott témák: a brit filmgyártás és televíziózás történetének megjelenítése, Nagy-Britannia XX. századi története. A részt vevő filmarchívumok mindegyike értékes gyűjteménnyel rendelkezik, ezek anyaga alapján egy közös adatbázist építenek, amelyet nemcsak a szakembereknek, hanem a nagyközönségnek is szánnak. Katalógusainak digitalizálására a British Film Institute, a British Pathé és a Wildscreen Trust kapott támogatást. A Wildscreen Trust emellett *ARKive* néven 500 veszélyeztetett állatfaj képéről és hangjáról állít össze on-line forrást. A British Film Institute saját archívuma mellett a Canal+ és a BBC anyagát is felhasználja.

A British Universities Film and Video Council (BUFVC) *BUND* (British Universities Newsreel Database) adatbázisában a filmhíradók film- és háttéranyagát dokumentálják. A program a művészeti és humán tudományi kutatási tanács (Arts and Humanities Research Board) támogatásával zajlik.

TÁMOGATÁSOK ÉS FINANSZÍROZÁS

A digitalizálási munkálatok legjelentősebb támogatója egészen a közelmúltig a *New Opportunities Fund (NOF)* volt (<http://www.nof.org.uk>). Ez

a pénzalap az Örökségvédelmi Lottóalap (*Heritage Lottery Fund*, <http://www.hlf.org.uk>) által az egészségügynek, az oktatásnak és a környezetvédelemnek juttatott pénzeszegek elosztásáért felelős, a Kulturális Minisztérium által támogatott testületként működött. 1999 augusztusában kezdte meg tevékenységét, egy-két éves időtartamú projekteket szponzorált.

A Minerva-projekt 2004-es országjelentése arról számol be, hogy a *Big Lottery Fund*, az Országos Lottóalap finanszírozási programjának elosztó intézménye a jövőbeli támogatási szempontok meghatározásán dolgozik, és új programokat alakít ki azok helyébe, amelyeket elődjei (a New Opportunities Fund és a Community Fund) valósítottak meg. Az MLA képviselője a közösségi levéltári projekteket és a People's Network, valamint annak digitalizálási programja eredményeinek fenntartását és további fejlesztését ajánlotta a testület figyelmébe.

A NOF digitalizálási programjáról (*NOF-digitise*, <http://www.nof-digitise.org>) a következőket írták:

Az élethosszig tartó tanulást szolgáló és oktatási célú digitalizálásra a legkülönbözőbb ágazatoknak, a közszolgálati szektornak és közösségeknek is juttat támogatást (a könyvtárak, a levéltárak, a múzeumok, a felsőoktatási intézmények és különböző szervezetek). A NOF-digitise-nak saját műszaki szabványai és irányelvei vannak, illetve az UKOLN dokumentumaira támaszkodik.

A digitalizálendő tartalom kiválasztásánál a könyvtári területen a *LIC Building a New Library Network* című korábbi jelentésében foglalt ajánlásokat veszik alapul. Olyan projektek kapnak támogatást, amelyek:

- az élethosszig tartó tanulást segítik,
- a társadalmi esélyegyenlőséget népszerűsítik, a közösség javát szolgálják, együttműködéssel valósulnak meg,
- országos vagy regionális érdeklődésre tartanak számot,
- a digitalizált tartalmat a People's Network és a National Grid for Learning hozzáférési pontjain ingyenesen teszik elérhetővé,
- megvalósításuk kutatásokra alapul,
- a szellemi tulajdonjogokat, a műszaki szabványokat és – külső cég alkalmazása esetén – a közbeszerzési előírásokat tiszteletben tartják.

A pályázatokat a NOF munkatársai, külső szakértők és a pénzalap elnöksége bírálja el megadott kritériumok és a program átfogó céljai alapján. A projektekről meghatározott szempontok szerint rendszeresen információ-

kat kell szolgáltatni. A NOF egyszeri támogatást biztosít. A támogatási összegeket tényleges digitalizálásra és keresőeszközök kifejlesztésére irányuló projektekre ítélik meg. A szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos költségekre nem lehet pályázni. A támogatással létrejövő szolgáltatásokért hosszabb távon térítést kell majd kérniük a szolgáltatóknak (például üzleti célú letöltés esetén).

A pályázatok elbírálása során azt tapasztalták, hogy a beérkező projekttervek között nagy az átfedés, ezért a projekttervek áttekintése után bizonyos pályázóknak a konzorcium formájú együttműködést javasolták. Ez a döntés azt is eredményezte, hogy a vártnál több projektet tudtak finanszírozni.

A NOF pénzeszközeit felhasználják művészeti tárgyú digitalizálásra és tartalom létrehozására is; ettől azt várják, hogy fellendülhetnek a művészeti közösségek programjai. A művészeti projektek tanulságai közül a szakirodalom kiemeli, hogy a modellértékű megoldások terjesztésével és a szabványokkal pénzüsszegeket lehet felszabadítani az infrastruktúrával kapcsolatos kiadásokra.

Skóciában az MLA kérdőíve alapján felmérték a múzeumok infrastruktúráját és a munkatársak információtechnológiai jártasságát (http://www.scottishmuseums.org.uk/members_services/ICT/ICT_survey.asp). A felmérés legszembeötlőbb tanulsága az volt, hogy igen nagy a technológiai szakadék a valamely fenntartó (önkormányzat, felsőoktatási intézmény stb.) által támogatott és az önálló, kisebb múzeumok között. A probléma megoldására *Small Museums Fund*-ot hoztak létre, amely százszázalékos támogatást nyújt a legrászorultabb harminc kis múzeumnak hardver- és szoftvereszközök vásárlásához és képzéshez, kilencvenezer font értékben.

A CyMAL a helyi múzeumok számára indított támogatási programot a digitalizáláshoz, a walesi múzeumok és galériák szövetségével együttműködésben.

SZOLGÁLTATÁSOK A KÖZGYŰJTEMÉNYEK SZÁMÁRA

A digitalizálási munkát számos tanácsadó központ segíti, ezek hasznos forrásokkal, a bevált gyakorlatot tükröző útmutatókkal, szabványokkal támogatják a digitalizálási és megőrzési tevékenységet. Itt felsoroljuk azo-

kat, amelyek fontos segítséget adnak valamely szektorban, szakterületen vagy munkafázisban:

- Archeology Data Service (ADS, <http://ads.ahds.ac.uk>) – régészet;
- Arts and Humanities Data Service (AHDS, <http://ahds.ac.uk>) – művészetek és humán tudományok;
- Higher Education Digitisation Service (HEDS, <http://heds.herts.ac.uk>) – felsőoktatás;
- Humanities Advanced Technology and Information Institute (HATII, <http://www.hatii.arts.gla.ac.uk>) – humán tudományok;
- Museum Documentation Association (MDA, http://www.mda.org.uk/bdc_conc.htm) – múzeumügy;
- Netskills (<http://www.netskills.ac.uk>) – képzés;
- Technical Advisory Service for Images (TASI, <http://www.tasi.ac.uk>) – képek digitalizálása.

Az MLA elődje, a Resource megbízásából összeállították a bevált gyakorlatot illusztráló példák sorát, azaz a követendőnek tartott projektek jegyzékét. Ezek között változatos tartalmú és „műfajú” kisebb projekteket, ismeretterjesztő és oktatási célú megvalósításokat népszerűsítettek, utalva a hasznosítható tapasztalatokra. A későbbiekben ezt az összeállítást – sajnos – törölték a honlapról, de egy friss, tematikus válogatást folyamatosan közzétesznek a People’s Network program honlapján (<http://www.peoplesnetwork.gov.uk/discover>).

A *szellemi tulajdonjogokkal* kapcsolatos stratégia kialakításán jogi szakértők bevonásával dolgoznak a közgyűjteményi szakemberek. Nagyon sok kezdeményezés indul, nem ritkák az átfedések és a párhuzamos munkák. Az MLA együttműködik az európai múzeumok tájékoztatási intézetével (EMII, European Museum Information Institute).

A műszaki és szabványosítási követelményeket beépítették bizonyos finanszírozási programokba (ilyen a *NOF-digitise*), de van, ahol nincsenek erre nézve szigorú előírások. Törekednek arra, hogy az egész kulturális szektorra nézve alkalmazható előírásokat fogalmazzanak meg. Hasznos útmutatást, ajánlásokat, kézikönyveket tartalmaz a *NOF-digitise* program és az *UKOLN* honlapja (<http://www.ukoln.ac.uk>). A *IT Challenge Fund* pályázatainak értékelése során a múzeumi projektekhez számos irányelv született. A Research Support Library Programme (RSLP) *Collections Description Schema* szabványát az egyetemi szektorban sok, az RSLP ál-

tal finanszírozott projektben használják. A JISC 2001-es irányelvei a DNER (Distributed National Electronic Resource) projekthez készültek (Working with the DNER: standards and guidelines to build a national resource, Joint Information Systems Committee, <http://www.jisc.ac.uk/dner/programmes/guidance/DNERStandards.html>).

ÚJ FEJLEMÉNYEK, A PROJEKTEK HELYZETE

A könyvtári területen befejezéséhez közeledik a közkönyvtárak stratégiai vizsgálata. A tudományos könyvtárak különgyűjteményeit regionálisan az AIM25 (<http://www.aim25.ac.uk>), országosan pedig a CAIRNS-projekt (<http://www.cairns.lib.gla.ac.uk>) keretében regisztrálják. Elindult a közkönyvtárak különgyűjteményeinek számbavétele, erre egy portált fejlesztenek ki nyílt szabványok alapján.

A levéltári területen a Kulturális Minisztérium felkérésére az MLA munkacsoportja (*Archives Task Force*) a levéltárak hozzáférhetőségének növelésén, a levéltári anyagok tanulási célú felhasználása érdekében munkálkodik. Az ország levéltári gyűjteményeit a Historic Manuscripts Commission által irányított ARCHON-projekt (<http://www.rchm.gov.uk/archon>) sorolja fel. Ez kapcsolódik az egyetemi levéltárak *Archives Hub*, és a Public Record Office (az országos levéltár) A2A-projektjéhez, amely a levéltári állományok közös lekérdezését valósítja meg.

A múzeumi területen a *Cornucopia*-projekt keretében hozzák létre a gyűjteményi szintű leírásokat, magukkal a múzeumokkal pedig a *24 Hour Museum* keretében lehet megismerkedni. A múzeumi szektorban az MLA korábbi jelentése, a *Renaissance in the Regions* felmérte a helyi múzeumok helyzetét. Ezt követően a Kulturális Minisztérium 100 millió font támogatást ítél meg információtechnológiai fejlesztésükre.

24 Hour Museum (<http://www.24hourmuseum.org.uk>)

A 24 órás múzeum a múzeumok országos portálja, amelyen egyre több hír, esemény és rendezvény jelentik meg a könyvtárak, levéltárak és a szélesebb kulturális terület életéből. Havonta negyedmillióan látogatják a honlapot. Sikeréhez hozzájárult az is, hogy gyerekeknek indítottak szolgáltatást (<http://www.show.me.uk>); ez több százezer gyermeklátogatót vonzott, főleg az iskolai szünetekben.

Archives Network Wales

A walesi levéltárak, egyetemek, múzeumok és könyvtárak gyűjteményeiben könnyű keresést fog biztosítani a meglévő keresési segédletek és a nyilvántartások jellegét, mennyiségét, típusát és körét rögzítő szabványos leírások segítségével. A projektet az *Archives and Records Council Wales* (ARCW) vezeti. Ez a testület a walesi dokumentumörökség gondozásáért felelős, ebbe beletartoznak a levéltárak, az egyetemek és az országos szervezetek. A projektet az Örökségvédelmi Lottóalap (Heritage Lottery Fund), a nemzeti könyvtár, és más, az ARCW-t alkotó intézmények támogatják. A projekt 2003-ban indult és 2005 végén zárul.

People's Network Online Enquiry Service

(<http://www.peoplesnetwork.gov.uk>)

A könyvtárakból beszerezhető színvonalas információk és tájékoztatói szolgáltatások újabb elérési útvonala. Ingyenes, valós idejű szolgáltatás, amely a könyvtárosokkal on-line kommunikációt tesz lehetővé. Az OCLC QuestionPoint szoftverét használják.

Culture Online (<http://www.cultureonline.gov.uk>)

A Culture Online égisze alatt számos projekt folyik, amelyek a művészet-hez és a kultúrához való hozzáférés kiterjesztését tűzték ki célul. A technológia alkotó felhasználásával új használókat nyernek meg. Ilyen projektek:

City Heritage Guides

Múzeumi, műemléki kalauzok, amelyek a 24 órás múzeum program keretében készülnek helyi, az országban lakó és a külföldi közönség számára. Naprakész információk, fórumok, ismertető a települések, a múzeumok munkatársai és újságírók szerkesztésében. Kilenc angol városban háromféle speciális összeállítást is szerkesztenek: Gyerekek gyerekeknek, Helyismeret és Városi kalauz címmel.

World War Two Remembered – Emlékezzünk a II. világháborúra

A BBC és az Age Concern, az idős emberekkel foglalkozó program közös projektje, amely a normandiai partraszállás hatvanadik évfordulójának állít emléket. Négy regionális MLA közreműködésével internetes háttérrel rendezvényeket szerveznek, a számítógépes hálózatot népszerűsítő segédanyagokkal. Az idős embe-

rek visszaemlékezéseit a BBC Népek háborúja weblapján tették közzé.

What clicks study (http://www.hunterian.gla.ac.uk/what_clicks/)

Skóciában a glasgow-i egyetemen működő Hunterian Museum and Art Gallery vizsgálatot végzett az infokommunikációs technológia hatásvizsgálatáról, a múzeumi gyűjtemények hozzáférhetővé tétele és az e-tanulási lehetőségek bővítése céljából. A kutatási eredmények szerint a tanárok 73 százaléka használja a webet, amikor óráira készül, de a felmérésben szereplő skót múzeumok 74,5 százaléka nem ismeri, mekkora távoli használata van a webhelyének. A jelentés felvetette a marketing-stratégia megfogalmazásának szükségességét, hogy a források eljussanak azokhoz, akiknek szükségük van rájuk, olyan formátumban, amely számukra megfelelő.

Books From the Past (<http://www.llyfrau.org>)

A walesi patriotika-irodalom on-line gyűjteménye, amelyhez a keresett, de nyomtatásban régóta meg nem jelent műveket digitalizálták, és tették közzé a weben a Culturenet Cymru portálon.

Az új országos kezdeményezések sorában zajlik a *Common Information Environment* demonstrációs projekt második szakasza. A résztvevők megbízták az Archeological Data Service-t és az Adiuri Systems-t, hogy fejlessze tovább korábbi demonstrációs alkalmazását, amely azt mutatta be, hogyan lehet a különböző forrásokból származó tartalmat és szolgáltatásokat a használók számára strukturáltan, vonzó módon tálni. A projekt 2005-ben befejeződik.

A Digital Curation Centre (<http://www.dcc.ac.uk>), amelyet a JISC és az eScience program finanszíroz, 2004 novemberében indult. Alprogramjai:

- Outreach and Community Support;
- Service Definition and Delivery; Research and Development.

A központ on-line folyóiratot, együttműködési hálózatot és on-line ügyfélszolgálatot tart fenn.

A JISC digitális állományvédelmi programja kilencféle pályázatot indított több mint egymillió font értékben a brit oktatási intézmények számára. Intézményi letéti helyek szoftverének kidolgozását, együttműködéses

országos állományvédelmi hálózatok kiépítését, értékelő eszközök megtervezését, képzést és különböző (pl. személyes iratok állományvédelmi digitalizálására irányuló) modellkísérletek támogatását irányozták elő.

A *People's Network Service-t*, rövid nevén a *PN Service-t* a People's Network infrastruktúra-fejlesztési (a közkönyvtári munkatársak információtechnológiai jártasságának és a digitális tartalom fejlesztését célzó) programjának sikerét folytatva alakították ki. Szolgáltatásait a Framework for the Future (a kormány tízéves közkönyvtári stratégiája), az MLA Knowledge Web koncepciója és a Common Information Environment tervének keretében alakítják ki. Induló szolgáltatásai három területen valósulnak meg: on-line tájékoztatás, olvasásfejlesztés és források felderítése. Az utóbbi keretében integráltan teszik hozzáférhetővé a kezdetben hűsz együttműködő rendszer helyismereti, helytörténeti vonatkozású anyagát a *Sense of Place* (kb. „a hely szelleme”) program keretében.

Skóciában a múzeumi tanács infokommunikációs stratégiája folytatásaként újabban a projektek *hatásvizsgálatát* és az eredmények *bevált gyakorlatként* való elterjesztését kezdeményezték. Öt skóciai múzeumi digitalizálási projekt hatását elemzik. A vizsgálat zárójelentését, amely esettanulmányok mellett irányelveket is tartalmaz, 2006-ban teszik majd közzé.

A *CyMAL* a közgyűjteményi területen végez felmérést a digitalizálási készségekről, eszközökről és projektekről Walesben. A vizsgálat eredményeit beépítik az országos koncepciókba és kezdeményezésekbe, hogy olyan területekre összpontosítsanak, amelyekre igény van, és támogassák a bevált gyakorlat elterjesztését.

NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az egyes intézmények, könyvtári területen például a közművelődési, iskolai és felsőoktatási könyvtárak, továbbá az egyetemi könyvtár- és tájékoztatástudományi tanszékek számos EU által támogatott programban vettek részt, ideértve a közművelődési könyvtárak PULMAN (korábban PUBLICA) programját, az Információs Társadalom Technológiái (IST) programot, az e-Content programot, számos kulturális projektet, az IST

Keretprogram kutatási projektjeit, továbbá az Egyesült Királyság gazdaságilag elmaradott részeit strukturális finanszírozással segítő projekteket. Ezek példaként és modellként hatottak a rendszerek és szolgáltatások fejlődésére.

Az Egyesült Királyság részt vesz a *Cultural Content Forum* (<http://www.culturalcontentforum.org>) tevékenységében, amelynek célja a finanszírozási programok irányítói közötti nemzetközi együttműködés előmozdítása. A fórum 4. ülésén (Banff, Kanada) az MLA, a Canadian Heritage Information Network és a US Institute for Museum and Library Services támogatási megállapodást írt alá. Az 5. ülésre 2005 tavaszán Oxfordban került sor.

A Minerva-projekt eredményei közül a műszaki irányelveket beépítették a finanszírozási megállapodásokba, amelyeket az MLA által kiírt pályázatoknál (pl. *Designation Challenge Fund*, *Renaissance in the Regions*) használnak. Az UKOLN, amely a műszaki irányelvek megfogalmazásában jelentős szerepet vállalt, az irányelveket továbbra is gondozza. A Minerva *Good Practice Handbook* (kb. a bevált gyakorlat kézikönyve) című összeállítását Angliában széles körben használják az MLA regionális irodái; és az összeállítás helyet kapott az UKOLN Interoperability Focus webhelyén is, amely a digitalizálási projekteket indító intézmények számára ad fontos, a csereszabatsággal kapcsolatos információkat. A Minerva minőségi elveit (*Quality Principles*) megvitatta a Forum for Network Coordination és az Ofcom is. Az információk megbízhatósága érdekében ezeket az elveket készülnek alkalmazni.

FORRÁSOK

- Coordinating digitisation in Europe. Progress report of the National Representatives Group: coordination mechanisms for digitisation policies and programmes 2002. European Commission: The Information Society Directorate-General, 2003 (<http://www.minervaeurope.org/publications/globalreport.htm>)
- e-Europe action plan, European Commission, 2000 (http://europa.eu.int/information_society/europe/action_plan/actionplantext/index_eb.htm)
- Miller, P.–Dawson, D.–Perkins, J., 2002, Towards a digital Cultural Content Forum. Cultivate Interactive, Issue 7. (<http://www.cultivate-int.org/issue7/>)

- A Minerva-projekt számára készült 2004. évi országjelentés (<http://www.minervaeurope.org/publications/globalreport/globalrepdf04/uk.pdf>)
- Muir, A.–Oppenheim, C.: National information policy developments worldwide. IV, copyright, freedom of information, and data protection, *Journal of Information Science*, 2002, 28 (6), 467–482
- Petruchovaite, Ramune – Vilar, Polona – Bawden, David: EU programmes shaping national information policies: examples from Lithuania, Slovenia and the United Kingdom. Situation 3: United Kingdom. = BOBCATSSS 2003 Proceedings, Amsterdam-Torun, 2003. 171–183. p.
- Report of the Policy Advisory Group on a National Information Policy (http://www.la-hq.org.uk/directory/prof_issues/nip.html)
- Results of a questionnaire coordinated by the European Commission and circulated in the UK by DCMS in February 2001 (<http://www.peoplesnetwork.gov.uk/content/euuk1.asp>)

ÉSZTORSZÁG

ORSZÁGOS STRATÉGIA ÉS HÁTTÉR

A Minerva-projekt keretében készült, a 2004. évről szóló észti országjelentés arról számol be, hogy a kulturális miniszter 2004. februári rendelete jóváhagyta az észti kulturális örökség digitalizálásának 2004–2007-re szóló országos stratégiáját, valamint az erre az időszakra szóló cselekvési tervet. A stratégia megvalósítására létrehoztak egy koordinációs testületet, a *Digitális Megőrzési Tanácsot*. A kulturális minisztérium 2005 novemberében készül benyújtani az észti kormány elé jóváhagyásra azt a stratégiát, amely egy hosszabb – a 2005-től 2010-ig tartó – időszakra fogalmazza meg a kulturális örökség digitális megőrzésének országos programját.

A stratégia valamennyi érintett közgyűjteményre kiterjed, beleértve az országos rádiót és televíziót is. A digitalizálásban részt vevő legfontosabb közgyűjtemények jelentős szerepet töltenek be az oktatásban, az új technológiák elterjesztésében, a bevált módszerek átadásában és a kísérleti projektek megvalósításában.

A projektek támogatása két forrásra épül: az intézmények digitalizálási költségvetésére és a kulturális minisztérium éves költségvetésének arra a fejezetére, amelyet a digitális megőrzési stratégia megvalósítására szának.

Az előzményekről a *DELOS CEE* konferenciájáról (Torun, Lengyelország, 2003. február) szóló beszámolójában, Moldován István, a Magyar Elektronikus Könyvtár osztályvezetője a következőket írta:

*„... [Észtországban] a kulturális minisztérium átfogó digitalizálási tervet készített a közelmúltban, amelybe a könyvtárakon kívül bevon-
ta a múzeumokat, levéltárakat, rádiót, televíziót.*

Európai uniós támogatással tervezik elkezdni a munkát, de már szép eredményeket tudnak felmutatni a középkori térképek digitalizálása területén. Külön érdekesség, hogy sikerült megszerezniük és digitalizálniuk néhány nagyobb észt városról az orosz katonai térképeket, amelyek igen nagy részletességgel és nagy pontossággal mutatják be az adott településeket és környéküket. Külön tervük van az észt webterület archiválására is, ezt a kiadókkal, szolgáltatókkal egyeztetve szelektíven tervezik elkezdni a közeljövőben.

További tervük a mikrofilmen archivált hírlapállomány digitalizálása, ami különösen azért fontos, mivel számos jelentős, régi hírlap csak néhány példányban található meg az országban. Számos digitalizálással összefüggő projektet terveznek még, többek között egy, a különböző módszereket, eszközöket összehasonlító vállalkozást.

Egy 1999-ben elkezdett projekt keretében elkezdték digitalizálni a fontosabb észt tudományos folyóiratokat, összekötve a teljes szövegeket a könyvtárak adatbázisaiban található analitikus rekordokkal.”

Az észt múzeumok, levéltárak és könyvtárak munkatársai az elektronikus korszakban az aktuális problémákat abban látják, hogy nagyon nehéz a különböző hordozókon rögzített információkat tárolni, és erre még nem találtak biztos megoldást. 2003-as adatok szerint közel 25 millió ilyen egységgel kell számolni Észtországban. A csak digitális formában létező dokumentumok mennyisége még nem ennyire jelentős. A tartós megőrzésért felelős intézmények: négy tudományos könyvtár, három levéltár és kétszáz múzeum.

Egyre növekszik a megőrzendő dokumentumok (nyomtatott anyagok, múzeumi tárgyak stb.) mennyisége. A múzeumi objektumok száma megközelítette a hatmilliót. A levéltári egységek száma kb. 7,5 millió, a tudományos könyvtárakban található dokumentumok tömege eléri a 11,5 milliót. Szintén növekszik a sérült objektumok száma, amelyeket fizikai jellemzőik miatt már alig lehet használatba adni. Ezzel párhuzamosan – és ez az információs társadalom fejlődésére utaló jel – egyre többen és egyre többször használják a különböző gyűjteményekben megőrzött dokumentumokat. Az észt könyvtárakban nő a kölcsönzések száma, egyre többen kutatnak a levéltári anyagokban, és a kiállításoknak egyre több a látogatója. Az eredeti példányokról mind több másolat készül. A fentiek kö-

vetkeztében drágul a megőrzés, továbbá egyre fontosabb lesz a válogatás és a prioritások meghatározása.

Az anyagi erőforrások bővülése nem várható, a megőrzésre szánt keret inkább csökken. Az árak emelkednek, és az intézmények szigorított költségvetése nem kedvez a megőrzésnek. A megőrzés nagyon erőforrás-igényes, legyen szó akár a komplex, modern eszközökről, akár a helyigényről, a személyzet oktatásáról vagy a gyűjtemények szolgáltatásáról.

Az észt könyvtárakban, múzeumokban és levéltárakban fellelhető kulturális örökségről Mari Siiner kulturális miniszter a következőket mondta előadásában (*Cooperation of museums, archives, libraries in the electronic era: experience, realities, strategies for the future conference*, Riga, 2002. április):

„A kulturális örökség megőrzésének érdekében a múzeumoknak, a levéltáraknak és a könyvtáraknak össze kell fogniuk, és nemzeti szintű szabályozást, együttműködést kell kialakítaniuk, mert a tevékenységek köre olyan mérvű, hogy nehéz erőforrásokat biztosítani akkor, amikor minden intézmény más és más fenntartóhoz, illetve hatósághoz tartozik.

Nehéz a három ágazat együttműködését megszervezni, mivel nincsenek közös katalógusok, közös, egyszerre lekérdezhető adatbázisok stb. A digitalizálás és mikrofilmkészítés feltételezi, hogy a műveletek előtt a kellő prioritásokat már meghatározták, elkészítették a feltáró katalógusokat, meghatározták a gyűjtemény állapotát stb. A három intézményi szegmens közötti határok az elektronikus világban egyre inkább elmosódnak. Az együttműködés minden szinten szükségessé válik. A kulturális örökség legjobb felhasználása érdekében olyan megőrzési környezetet kell létrehozni, ahol az a fő szempont, hogy a megőrzés az elérést szolgálja.”

A *Digitális Megőrzési Tanács* a Kulturális Minisztérium mellett működik; tagjai a kulturális örökség digitalizálásával megbízott hatóságok és intézmények (köztük a Kancellária, a Kulturális Minisztérium, az Oktatási és Tudományügyi Minisztérium, a nemzeti könyvtár, a Kanut [Országos Állományvédelmi Központ], a nemzeti levéltár, az Észt Irodalmi Múzeum, a Történeti Intézet, az Észt Filmalapítvány, az országos rádió és televízió).

A kulturális miniszter munkáját a könyvtári, múzeumi és levéltári területen egy közös *tanácsadó testület* segíti. A tanács feladata: javaslatok összeállítása a megőrzés alapkérdéseire, az állományvédelmi képzésre és az egységes foglalkozási követelményrendszerre vonatkozóan. A tanácsban a tallinni egyetem könyvtára, az Észt Szépművészeti Múzeum, a kulturális örökség országos testülete, a nemzeti könyvtár, a Kanut, a kulturális minisztérium, az országos levéltár és a tartui egyetem képviselteti magát.

A múzeumi tanács, amely Észtország központi múzeumainak munkatársaiból áll (Szabadtéri Múzeum, Nemzeti Múzeum, Történeti Múzeum és néhány városi és megyei múzeum), csak a múzeumi területtel kapcsolatos politikával foglalkozik. A tanács célja a múzeumok digitalizálási tevékenységének az irányítása, a finanszírozás alapelveinek és a fejlesztési irányoknak a kidolgozása, a múzeumi gyűjtemények használati és állományvédelmi problémáinak számbavétele, a jogi szabályozással kapcsolatos teendők összefogása, a múzeumügy területén tanácsadó és koordinációs tevékenység végzése.

Az *Észt Szabványügyi Központban* a kulturális örökség megőrzésének kérdéseivel külön információs-dokumentációs *műszaki bizottság* (EVS/TK 22) foglalkozik. A bizottság huszonkét további egységből áll, ezekben a Gazdasági és Távközlési Minisztérium, a Kulturális Minisztérium és a közgyűjtemények képviselői dolgoznak.

Az intézményrendszer részét képezik a különböző munkacsoportok is, ezek a következő feladatokra összpontosítanak: metaadatok kidolgozása (a munkacsoport a közös tanácsadó testület mellett működik), az észt múzeumok minerva-adatbázisának létrehozása (múzeumi tanács), a múzeumi és állományvédelmi terminológia összehangolása (a Kulturális Minisztérium irányításával). A tudományos könyvtárak ELNET konzorciuma az információs rendszerrel és szolgáltatásokkal kapcsolatos irányítási-fejlesztési és képviselési feladatokat lát el.

PROJEKTEK

DEA – Digital Newspapers in Estonia – az Irodalmi Múzeum, a nemzeti könyvtár és a tallinni műszaki egyetemi könyvtár közös projektje keretében a legrégebbi észt hírlapokat (1857–1920) digitalizálják, és teszik hozzáférhetővé a nagyközönség számára (<http://dea.nlib.ee>).

SETOMAA – Az Irodalmi Múzeum és a tartui egyetem régészeti tanszékének közös projektje egy nagy hagyományokkal rendelkező déli megye múltbéli és jelenlegi kultúrájának megőrzésére.

A helynevekhez kapcsolódó helyi tradíciók digitalizálása – az Irodalmi Múzeum és a néhány település együttműködésével folyó projekt.

A legrégibb észt gyermekkönyvek – az Irodalmi Múzeum projektje egy üzleti vállalkozással karöltve.

A legfontosabb kulturális portálok és digitális archívumok a következők:

A Kanut Országos Állományvédelmi Központ (www.kanut.ee) digitalizált múzeumi tárgyak gyűjteménye.

Az észt múzeumok „Vörös Könyve” a veszélyeztetett múzeumi tárgyak digitális gyűjteménye.

A nemzeti könyvtár (www.nlib.ee) weblapján digitális könyvtár, webes kiadványok és e-kiállítások találhatók.

Az Irodalmi Múzeum honlapjának (www.kirmus.ee) tartalma: digitális archívum; néprajzi adatbázisok, finnugor tanulmányok, észt művelődés- és irodalomtörténeti szövegek.

A nemzeti múzeum (www.erm.ee) webhelye ízelítőt ad a múzeum kincseiből.

Az Országos Levéltár webhelyén keresztül (www.ra.ee) érhető el az archivált dokumentumok adatbázisa (ais.ra.ee/ais).

Az Észt Történeti Levéltár webhelye és digitális archívuma: www.eha.ee.

Az Észt Nemzeti Televízió (www.etv.ee) archívuma 2004-től a híreket és a sportműsorokat digitális formátumban őrzi meg. A televízió fotóarchívumát is digitalizálják.

További webhelyek: *Észt Filmarchívum* (www.filmi.arhiiv.ee), *Észt Kulturális Intézet* (www.einst.ee) és az észtországi kulturális eseménynaptár (<http://kultuur.info/>).

SZOLGÁLTATÁSOK A KÖZGYŰJTEMÉNYEK SZÁMÁRA

A Kanut [Országos Állományvédelmi Központ] megbízásokat (pl. virtuális kiállítások összeállítását) vállal múzeumok és más intézmények számára. Az *Észt Irodalmi Múzeum* a Néprajzi Archívum analóg módon rögzített

anyagát már digitalizálta. Szolgáltatásai: eredeti kéziratok, nyilvántartások, fényképek stb. szkennelése és digitális fényképezése, hang- és videofelvételek digitalizálása, digitális videók tömörítése. Az *Észt Történeti Levéltár*, a *Filmarchívum* és az *Észt Televízió* hasonlóképpen bocsátja technikai eszközeit és munkatársainak szakértelmét más intézmények rendelkezésére.

ÚJ PROJEKTEK, ÉRDEKESSEGEK

A *Kanut* restaurálás előtt digitalizáltatta a tallinni városháza XVI. századi képes faliszőnyegeit. A későbbiekben a digitális képek alapján újraszóttek a szőnyegeket, a digitális felvételeket pedig archiválták, és a kutatók rendelkezésére bocsátották. A tartui Szépművészeti Múzeummal együttműködve a Kanut virtuális kiállítást rendezett „Modernizmus az észt képzőművészetben a XX. század elején” címmel, amely a nagyközönség számára tette hozzáférhetővé ezt az anyagot.

Az Észt Irodalmi Múzeum *RADAR*-projektjét, amely a helyi tradíciókkal volt kapcsolatos, összekapcsolták egy földrajzi információs rendszerrel (GIS), idegenforgalmi és oktatási célra egy CD-t készítettek az anyagból. (Készülnek a szolgáltatás mobiltelefonos változatának előállítására.) Hasonló vállalkozás született a jeles napokról. Folyik az észt népzenei antológia (három CD) anyagának és a finn-ugor népek hagyományait tartalmazó videofelvételeknek a digitalizálása, az észt kultúra XIX. és XX. századi fejlődését tükröző és azt a Nyugat-Európa és Oroszország fejlődésével összehasonlító portál (*Kreutzwald's Century*) összeállítása. Hasonló portált szerkesztenek *Észtek keleten* címmel.

Az Észt Történeti Levéltár XIX–XX. századi, mikrofilmről digitalizált, *SAAGA* elnevezésű. genealógiai gyűjteményének adatbázisát az interneten teszik elérhetővé.

NEMZETKÖZI PROJEKTEK

Az európai uniós projektek közül a *Minerva* és a *TEL-ME-MOR* mellett Észtország (képviselőtében többnyire az észt nemzeti könyvtár) a következő projektekben vesz részt:

A 2004 és 2006 között zajló *ReUSE*-projektnek a célja egy megbízható digitális archívum létrehozása, amely megfelel a hosszú távú tárolás követelményeinek. Koordinátor az innsbrucki egyetemi könyvtár, partnerek: az osztrák, a német, a szlovén és az észti nemzeti könyvtár, a grazi, a linzi, a ljubljana-i egyetemi könyvtár és a berlini Humboldt Egyetem könyvtára. (www2.uibk.ac.at/reuse/)

A 2003 és 2006 között folyó *MIP*- (Transitional Metal in Paper) projekt célja a kéziratoknál használt tinta korróziójának kutatása, megfelelő állományvédelmi eljárások kidolgozása. Résztevők: a svéd, norvég, finn, észti, lengyel, német, brit, szlovák, szlovén, olasz, spanyol és francia nemzeti levéltárak, könyvtárak, egyetemek és más intézmények. Észtországot az Észt Történelmi Levéltár képviseli. (www.miponline.org)

Az Észt Irodalmi Múzeum és a Finn Irodalmi Társaság együttműködési projektje a baltikumi-finn rúnairásos dalok egységes digitális korpuszának létrehozásán dolgozik. Hasonló kétoldalú együttműködés keretében folyik a viasztekercsekre rögzített hanganyag digitalizálása az Észt Irodalmi Múzeum, a Svéd Zenei Archívum és a Svéd Rádió közreműködésével, a széles körű hozzáférhetőség érdekében.

FORRÁSOK

Compendium. Cultural policies and trends in Europe (<http://www.culturalpolicies.net/estonia.htm>)

Észt Kulturális Minisztérium (<http://www.kul.ee>)

Az észti kulturális politika akcióterve (<http://www.kul.ee/index.php?path=330>)

A Minerva-projekt számára készült 2004. évi országjelentés (<http://www.minervaeurope.org/publications/globalreport/globalrepdf04/estonia.pdf>)

FINNORSZÁG

ORSZÁGOS STRATÉGIA ÉS HÁTTÉR

A finn alkotmány a következőket tartalmazza:

*„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy véleményét szabadon kifejezze, és az információkhoz szabadon hozzáférhessen. (...)
Minden, közintézményben található dokumentum és nyilvántartás nyilvános, hacsak erről egy törvény másként nem rendelkezik.
Mindenkinek joga van a nyilvános dokumentumokhoz való hozzáféréshez.”*

Az 5,2 millió lakosú Finnország jelentős könyvtári hagyományokkal rendelkezik: az első könyvtári törvényt 1926-ban alkották meg. A nyilvános könyvtárak már a '90-es évek elejétől rendszeresen kidolgozták stratégiájukat. A fő irányvonal ma is az egyre erőteljesebb és szorosabb hálózatok kiépítése külső szereplők bevonásával. A közkönyvtárak mindegyike rendelkezik internet-hozzáféréssel, 70 százalékuk vesz részt helyi vagy regionális hálózati együttműködésben, 60 százalékuk rendelkezik saját weblappal egy korábbi, központi támogatás jóvoltából.

2000 elején az Oktatási Minisztérium bizottságot hozott létre azzal a céllal, hogy felmérjék az országban található kulturális kincseket a digitalizálás szempontjából. A bizottság a kormány tartalom-előállítási projektjének részeként működött.

A bizottságban a múzeumok, a levéltárak és a szakkönyvtárak képviselői vettek részt a közös ügy érdekében. E grémiumnak kellett kidolgoznia és terjesztenie a kulturális örökség digitalizálási tervét, és előkészítenie a webes közzétételt.

2003-ban a múzeumi gyűjtemények megközelítőleg 20 százalékát, a művészeti gyűjtemények csaknem 80 százalékát és a természeti, történelmi tárgyú gyűjtemények körülbelül 10 százalékát már elektronikus katalógus tárta fel. A fotódokumentumok adatainak mintegy 10 százaléka és a fotógyűjtemények 5 százaléka szintén digitális formában volt már elérhető.

A teljesen digitalizált anyagok mennyisége természetesen még nem közelíti meg az elektronikus katalógusokban feltárt dokumentumok számát. Az egyetemi könyvtárak közös katalógusa a gyűjtemények 85 százalékát tartalmazza, de ezeknek csupán egy százaléka van digitalizálva. Számos intézmény rendelkezik a saját gyűjteményéről elektronikus katalógussal, de ezen gyűjtemények állományának csak csekély százalékát digitalizálták.

A kulturális javak között számon tartják az épületeket, épületegyütteseket, az egyéb épített műalkotásokat, a nagyobb tájakat, valamint a kultúra alakította természeti környezetet is. Ezek digitalizálása a múzeumok és a környezeti igazgatásért felelős helyi szervek közötti szoros együttműködést igényel. A múzeumokkal és az épített örökséggel külön ágazati program foglalkozik.

2003-ban a következő problémákat vették számba: A közgyűjtemények katalógusaiban használt visszakereső rendszerek nem minden esetben kompatibilisek egymással, így nem lehetséges egyetlen közös, egységes lekérdezőfelület elkészítése. A másik súlyos probléma a koordináció hiánya. További gond a hosszú távú megőrzés biztosítása. A legtöbb kulturális örökségként kezelt hanganyag ki van téve a megsemmisülés veszélyének, és csak digitalizálással lehet megmenteni, emellett biztosítani kell a digitális másolatok megfelelő elhelyezését is.

A közgyűjtemények 2010-ig szóló jövőképe tartalmazza, hogy a kulturális örökség a kutatás, az oktatás és a tartalomipar kiemelkedően fontos forrása. Tervbe vették, hogy a múzeumokban, a levéltárakban és a könyvtárakban őrzött kulturális javak legnagyobb részének digitalizálása 2010-re elkészül a meghatározott prioritások alapján. Az elkészült anyagok az információs hálózatokon keresztül a finn használók és az egész világ számára elérhetőek lesznek.

Az Oktatási Minisztérium illetékes bizottsága 2003 nyarán közreadott jelentésében (*Kulturális örökség a tudástársadalomban*; <http://www.minedu.fi/minedu/publications/2003/kten.doc>) összefoglalta a kulturális örökség digitalizálására irányuló, a három közgyűjteményi területet (könyvtárak, levéltárak és múzeumok) átfogó országos program stratégiai céljait:

- a kulturális örökség digitalizálásához a kormányzat a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben járuljon hozzá, és álljon rendelkezésre stabil, hosszú távú pénzügyi fedezet a személyzet, az eszközök és szoftverek biztosítása érdekében;
- a kulturális örökség legfontosabb részét az összes információs hálózaton elérhetővé kell tenni. Ez biztosítja a polgárok egyenlőségét, és lehetőséget ad számukra, hogy megismerjék saját kulturális örökségüket, megbízható információkhoz jussanak, függetlenül lakóhelyüktől és anyagi lehetőségeiktől;
- a digitalizált kulturális örökség maradjon a finn nemzet minden tagja számára elérhető közkinccs. Ez azt feltételezi, hogy a múzeumokban, levéltárakban és a könyvtárakban megtalálható anyagok digitalizálása közpénzekből történjen. Az így digitalizált dokumentumok a hálózaton ingyenesen legyenek elérhetőek;
- a kulturális örökség digitalizálásáért és megőrzéséért felelős intézmények számára megfelelő forrásokat és lehetőségeket kell biztosítani. A projektek koordinációja, azok népszerűsítése és az együttműködés elősegítése érdekében a múzeumokban, levéltárakban és könyvtárakban tudásmenedzsment- és digitalizáló központokat kell létrehozni;
- a szerzői jogok tekintetében megoldást kell keresni arra, hogy a digitalizált dokumentumok használata ne ütközzön akadályba;
- a kormány népszerűsítse a kulturális örökséghez való nyilvános hozzáférést, és tegyen lépéseket a megőrzés és üzleti célú értékesítés érdekében.

A jelentést összeállító úgynevezett Kuldi-bizottság úgy becsülte, hogy évi ötmillió euró elegendő lenne a digitalizálási munkálatokra, ennek keretében sok értékes anyag kerülne fel a világhálóra oktatási és kutatási célokra.

A finn kormányzat azt a célt tűzte maga elé, hogy Finnország az adatkommunikációs technológia mellett a tartalomipar területén is vezető szerepet töltsön be. További céljuk, hogy úttörő szerepet vállaljanak a humánus és fenntartható információs társadalom megvalósításában. A digitalizálandó tartalom kiválasztásánál előnyt élveznek a levéltárak és a könyvtárak. A digitalizálási politika kialakításának fontos szereplői az Oktatási Minisztérium, az Országos Kutatási és Fejlesztési Alap (SITRA).

A kormányzat támogatja a közgyűjtemények digitalizálási és az információs társadalommal kapcsolatos projektjeit, de a támogatás mértéke nem éri

el a kívánt szintet, ezért a digitalizálás lassabb ütemben halad, mint ahogy azt a stratégiában tervezték.

A könyvtári dokumentumok digitalizálása a tudományos és közkönyvtárak, valamint más közgyűjtemények igényeinek felmérésével kezdődött. Az Oktatási Minisztérium finanszírozza például a Finnországban a XIX. században kiadott hírlapok digitalizálását. A múzeumok digitalizálási programja egyeztetett tervek szerint zajlik. A minisztériumi támogatás elsősorban a kis múzeumoknak nyújt jelentős segítséget, mivel a digitalizálásra fordítható saját forrásaik csekélyek.

ORSZÁGOS PROGRAMOK

A finn közgyűjtemények együttműködve valósítják meg az alábbiakat:

- közös katalogizálási terveket és prioritásokat határoznak meg,
- egymás között terjesztik és népszerűsítik a bevált gyakorlatot,
- kooperatív folyamatokat kezdeményeznek,
- megőrzik és visszakereshetővé teszik a kulturális környezetre vonatkozó információkat,
- szabványokat, indexelő rendszereket és szoftvereket dolgoznak ki.

A beszámolóból kiderül az is, hogy a veszélyben lévő hangzóanyagok megmentésére (digitalizálására) külön költségvetési keretet szánnak, öt éven keresztül évi 400 000 eurót.

Az Oktatási Minisztérium az 1996 és 1999 között lezajlott Finn információs társadalom program folytatásaként államilag finanszírozott, országos programot indított *a web tartalommal való feltöltésére és a közkönyvtárakban használóbarát szolgáltatások kialakítására*. A program keretében összekapcsolják egymással a könyvtárakat és az országos/regionális portálokat, együttműködést építenek ki a helyi múzeumokkal és levéltárakkal. Közös webhelyeket alakítanak ki, és szorgalmazzák az iskolákkal való együttműködést, az információs jártasság terjesztését, az idős használók képzését stb.

Egy másik országos program a *VAKKA* levéltári adatbázishoz, az Országos Levéltár információs rendszeréhez és annak szolgáltatásaihoz kapcsolódik, ezen kívül a nemzetközi szabványok adaptálására is összpontosít.

A LEGFONTOSABB DIGITALIZÁLÁSI KEZDEMÉNYEZÉSEK

A *Minerva*-programban a következő projekteket regisztrálták:

The Registry of Archaeological Sites – a régészeti lelőhelyek folyamatosan épülő adatbázisa közel 15 ezer műemléket tart nyilván. A projektet az Országos Műemlékvédelmi Tanács menedzseli. A nyilvántartást a tervezésben és a prioritások megállapítására használják.

Information System of Cultural Environment – a kulturális környezet információs rendszere a technikailag eltérő adatbázis-rendszerek közös lekérdezésére szolgál. Az Országos Műemlékvédelmi Tanács és a Kulturális Környezet Főosztály (utóbbinak két osztálya a régészeti kérdésekkel és a műemlékekkel foglalkozik) közös projektje.

Scientific Journals PeriPlus – a projekt célja az, hogy a tudományos folyóiratokat a weben is elérhetővé tegyék. További cél a szerzői jogkezelő rendszerek kialakítása, és bizonyos folyóiratok kísérleti digitalizálása. (A Helsinki Egyetemi Könyvtár, a szerzők és kiadók szerzői jogi egyesülete, a Finn Irodalmi Társaság és a Mikrofilmezési és Állományvédelmi Központ közös vállalkozása.) Tervezik a szolgáltatás integrálását a kortárs tudományos folyóiratokat tartalmazó Elektra rendszerrel.

Nordic Historical Digital Newspaper Library, TIDEN – itt az 1640–1860-as időszakból származó hírlapok digitalizálását és a régi skandináv hírlapok digitális gyűjteményének létrehozását tűzték ki célul egy közös finn–svéd–norvég–dán projekt keretében. A koordinátor a Helsinki Egyetemi Könyvtár, a pénzügyi támogatást a NORDINFO biztosítja. A folyóirat-kiadók érdeklődését is felkeltette a projekt. Norvégiában a *Norlands Avis* 1893–1978 közötti számait dolgozták fel kiadói támogatással. Finnország legnagyobb kiadója, a Sanoma Oy is támogatja a projektet.

AURORA – a projekt keretében a mikrofilmre vett régi finn hírlapokat digitalizálják (1771-től, az első finn hírlap megjelenésétől 1860-ig).

MUISTI – a projekt célja a közgyűjteményekben őrzött kulturális örökség digitalizálása, a képek közzététele a hálózaton, megfelelő feltáró eszközökkel.

Musketti – a cél a múzeumi gyűjtemények digitalizálása, ennek keretében tizenkét múzeum teljes gyűjteménye kerül fel a webre.

A *digitalizálási együttműködésbe* elsőként és főként a központi szerepet betöltő közgyűjtemények kapcsolódtak be. A könyvtárakat, levéltárakat és múzeumokat egyaránt érintő kooperációt a 2003-as évvel kezdődően önkéntes alapon szervezik, a program neve *eKAM* (a betűszó jelentése: elektronikus könyvtárak, levéltárak és múzeumok). A partnerintézmények vezetői évente egyszer üléseznek, egy kisebb operatív csoport és a különböző munkacsoportok pedig szükség szerint. Jelenleg öt ilyen munkacsoport van. A technológiai munkacsoport 2003 augusztusától működik, célja egy közös közgyűjteményi portál kialakítása. Előzetes tanulmány készült a résztvevőknél használatos adatstruktúráról, a technológiai megoldásokról. A benchmarking-csoport 2004 augusztusában állt munkába, a tervek szerint a kulturális örökség digitalizálásával kapcsolatos kezdeményezéseket fogják összehasonlítani. Az információs csoport megalakulása 2005 elejére tehető. A dokumentumok kiválasztásával foglalkozó csoport a közgyűjtemények esetleges közös digitalizálási projektjeinek legfontosabb kérdéseit fogja áttekinteni. Az eKAM keretében zajló együttműködésnek egyik példája a *Net open?* elnevezésű szeminárium, amelynek keretében 2004 novemberében Helsinkiben kétszáz szakember tárgyalta meg a finn kulturális örökség digitalizálásának helyzetét, trendjeit és lehetőségeit. A közgyűjtemények számos regionális alapon szerveződő projektet is menedzselnek.

Finnországban számos *kulturális portál és digitális archívum* működik, ezek más és más megközelítést alkalmaznak, időnként egymással átfedésben.

A *Kulttuuri.net* (<http://www.kulttuuri.net/english>) célja a finn kultúrával kapcsolatos linkgyűjtemény összeállítása (művészek, egyesületek, média, szervezetek, szolgáltatások stb. egyaránt szerepelnek a csatolások között). A portált öt kulturális szervezet (a fesztiválok, a múzeumok, a szimfonikus zenekarok, a művészek egyesületei és a színházak információs központja) szerkeszti.

Az *Agricola* (<http://agricola.utu.fi>) történettudományi-kutatási portál. Célja a finn történettudományi kutatás és oktatás népszerűsítése, valamint kapcsolatteremtés a történeti tárgyú információkat gyűjtő és létrehozó intézmények és az információk felhasználói között. A portált az Oktatási Minisztérium, egyetemi tanszékek és alapítványok finanszírozzák.

A *Science Linkhouse* (<http://www.linkkitalo.fi>) információs szolgálat, úgynevezett tárgyköri zsilip, amely a gondosan kiválogatott internetes forrásokat témák szerint, referenzkönyvtár-szerűen rendezve teszi közzé. A szolgáltatás bárki számára rendelkezésre áll, bár eredetileg a kutatói közönség számára hozták létre. Az információs szolgáltatásban több intézmény szakemberei is részt vesznek. Kiépítéséhez és működtetéséhez hozzájárult és hozzájárul az Oktatási Minisztérium is.

A *The Oak of Finland Plus* (<http://www.edu.fi/projektit/tammi>) az Országos Műemlékvédelmi Testület, az Oktatási Tanács és a Környezetvédelmi Minisztérium közös projektje a kulturális örökséggel kapcsolatos oktatás fejlesztésére. A projekt céljai:

- a kulturális örökség megismertetése, szerepének növelése az oktatásban,
- a kulturális környezet tiszteletének átadása az oktatásban,
- az iskolák és a szakemberek együttműködéséhez modellek kidolgozása,
- a múzeumok szolgáltatásainak megismertetése a diákokkal és tanáraikkal,
- multidiszciplináris oktatási anyagok összeállítása,
- a diákok és tanáraik megtanítása a szakmai örökség felhasználására és létrehozására.

A *Suomen museot online* portál (<http://www.suomenmuseotonline.fi>) a digitalizált múzeumi gyűjtemények országos portálja. 2004-ben indították, bár terve már a XX. század végén felmerült. A portál ingyenesen böngészhető, anélkül, hogy tudni kellene, melyik gyűjteményben van egy-egy tárgy. Az egyes múzeumok gyűjteményük digitalizált darabjait a portálra szabványos XML-interfész segítségével tölthetik fel. Az adatbázisban szereplő tételek száma egyelőre még nem jelentős, mivel a könyvtárakban most építik ki a rendszerhez szüksége interfészeket.

Az *Országos Levéltár* szabadszöveges keresőportált létesített digitális archívumához (<http://digi.narc.fi>). Egyelőre csak a levéltári anyag csekély részét digitalizálták, de a gyűjtemény folyamatosan bővül.

NEMZETKÖZI PROJEKTEK

A finn közgyűjtemények aktívan közreműködnek a kulturális örökség digitalizálására és bemutatására irányuló különböző nemzetközi hálózatok-

ban (Minerva, EMIL, CALIMERA, HEREIN, EPOCH), európai uniós projektekben és a szomszédos országokkal való kooperációban.

ÚJ PROJEKTEK, ÉRDEKESSEGEK

Egy 2003 szeptemberében indult országos projekt célja a szemantikai web számára a finn szakszókincs (ontológiák) megalapozása (<http://www.cs.helsinki.fi/group/seco/ontologies/>). A munkálatok felölelik a kutatásokat, az ellenőrzött szótárakból (ilyenek a Finn Webtezausz és a finn múzeumok által használt MASA tárgyszójegyzék) központi adatbázisok létrehozását, és az eredmények alkalmazását némely problémák megoldására.

Megkezdődött az országos könyvtári portál (Nelli, <http://www.lib.helsinki.fi/finelib/english/index.html>) létrehozása. A projektet azért indították, hogy a virtuális egyetem zsilipjével kompatibilis használói interfészt alakítsanak ki, és a dokumentumok hatékonyabb használatát is lehetővé tegyék. A portál a használók számára nagy mennyiségű, heterogén adathoz enged hozzáférést, ismerteti az adatok forrásait, és személyre szabott szolgáltatásokat nyújt. A digitális könyvtári alkalmazás révén lehetővé válik elektronikus dokumentumok tárolása és visszakeresése, azokból gyűjtemények kialakítása. A portál illeszkedik majd az integrált rendszerhez, a használók egyetlen szolgáltatásként érzékelik majd.

Az Országos Levéltárban megkezdődött a digitális dokumentumok hosszú távú megőrzésére irányuló kísérleti projekt (<http://www.narc.fi/sahke/>). Ennek eredményeként országos szabványt hoznak létre. A szabvány alkalmazása kötelező lesz a közintézmények számára.

2004-ben *Nordic Handscape* néven a skandináv országok együttműködést kezdtek (<http://www.nordichandscape.net>). A projekt célja a mobiltechnológia és a helyhez kötött digitális szolgáltatások felhasználási lehetőségeinek értékelése és fejlesztése a kulturális örökségről szóló információszolgáltatásban. A finn kísérleti projektet az Országos Műemlékvédelmi Testület gondozza.

A hangarchívumok digitalizálására fogott össze négy kutatással foglalkozó intézmény (a tamperei egyetem zenei antropológiai tanszéke, a finn jazz- és poparchívum, a finnországi nyelvek kutatóintézete és a finn irodalmi társaság). A hangarchívumok sürgős megoldást szeretnének találni a hagyományos magnószalagok megmentésére. A résztvevők megállapodtak a

digitalizálás közös elveiben, és olyan technológiát keresnek, amely alkalmas a hang digitalizálásával létrejövő nagy mennyiségű adat kezelésére, egyben az intézmények számára gazdaságos is. A projekt honlapja: <http://www.uta.fi/laitokset/mustut/digiprojekti/frames.htm>

FORRÁSOK

Cultural heritage sector in Finland on the Net (<http://www.nba.fi/INTERNAT/websites.htm>)
A gateway to Finnish culture on the Net (<http://www.kulttuuri.net/english/>)
A Minerva-projekt számára készült 2004. évi országi jelentés (<http://www.minervaeurope.org/publications/globalreport/globalrepdf04/finland.pdf>)
National and regional policies and programmes on digitisation of cultural and scientific content. Finland (<http://www.minedu.fi/minedu/fidigi/nationalpages-3-fin.html>)
National Library Strategy for 2000–2003 (<http://www.lib.helsinki.fi/english/infoe/strategy.htm>)

IRÁNYADÓ DOKUMENTUMOK

A kiadványban sok helyütt említettük a Minerva-projektet (a betűszó feloldása: Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation; <http://www.minervaeurope.org>), amely az európai országok digitalizálási tevékenységeinek összehangolását tűzte ki céljául. A projekt megvalósulása során számos irányadó dokumentum született, néhánynak a szövegét az alábbiakban adjuk közre.

A Minerva-projekt technológiai eredményeit felhasználva indult a Michael-projekt (<http://www.michael-culture.org>), amely egy nemzetközi on-line szolgáltatás kifejlesztését célozta meg; ez egyszerre teszi kereshetővé és böngészhetővé a nemzeti kulturális portálok tartalmát.

A Minerva-projekt magyarországi honlapján (<http://www.mek.oszk.hu/minerva>) a digitalizálás gyakorlatához hasznos dokumentumok találhatók több letölthető formátumban (Kézikönyv a minőségi elvekről, <http://mek.oszk.hu/minerva/html/dok/minoseg-10elv.htm>; Sikeres digitalizálás lépésről lépésre, http://www.mek.oszk.hu/minerva/dok/goodpractice_hun.htm).

* * *

LUNDI ALAPELVEK

A DIGITALIZÁLÁSI MUNKÁLATOK ÖSSZEHANGOLÁSA*

**Az európai tartalom megjelenítése
a világméretű hálózatokon**

**A digitalizálási programok koordinációs
mechanizmusai**

Az EU-tagországok 2000 júniusában fogadták el az Európai Tanács feirai ülésén az e-Európa 2002 akciótervet, amelynek 3(d) pontja szerint **törekedni kell arra, hogy az európai tartalom megjelenjen a világméretű hálózatokon**, hogy teljes mértékben ki lehessen használni a digitális technológiák előretöréséből adódó lehetőségeket.

Az említett célon belül a tagállamok és az Európai Bizottság számára egy külön akció indult

a digitalizálási programoknak az összes tagállamra kiterjedő közös koordinálására.

2001. április 4-én a tagállamok képviselői és szakértői azért találkoztak a svédországi Lund városában, hogy megvitassák a koordináció kérdéseit, és ajánlásokat tegyenek olyan, hosszabb távon is fenntartható akciókra, amelyek segítik a koordinációt, és megnövelik a digitalizálási tevékenységek értékét.

* Angol nyelvű változat: http://www.cordis.lu/ist/digicult/lund_principles.htm

Magyar nyelvű változat: <http://www.mek.oszk.hu/minerva/html/dokumentumok.htm>

A magyar fordítás eredetileg a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2003. évi 7. számában jelent meg (3–7. p.).

Európa kulturális és tudományos tudáskincsét hordozó forrásai egyfajta sajátos közvagyonot képeznek, belőlük áll össze sokszínű társadalmaink kollektív és egyre gyarapodó emlékezete, amely egyben szilárd alapul is szolgál a digitális tartalomipar fejlődéséhez egy fenntartható tudástársadalom körülményei közepette.

A szakértők egyetértettek a 2000. november 15–16-án Luxemburgban tartott előkészítő tanácskozás megállapításaival, és hangsúlyozták az európai vonatkozású digitalizált kulturális és tudományos tartalom értékét és fontosságát, amely:

Hozzáférhető és fenntartható örökséget biztosít

Európa kulturális és tudományos öröksége egyedi és jelentékeny közkinccset képvisel. Forrásait feltétlenül digitalizálni kell annak érdekében, hogy a polgárok jobban hozzáférhessenek, és hogy Európa közös kulturális örökségét (mind a múltbelit, mind a jövőbenit) meg lehessen őrizni.

A kulturális sokszínűséget,

az oktatást és a tartalomipar támogatását biztosítja

A digitalizált kulturális vagyon létfontosságú szerepet játszik a kulturális sokszínűség fenntartásában és népszerűsítésében globalizálódó világunkban. Igen fontos forrása az oktatásnak, az idegenforgalomnak és a médiaiparnak is.

Változatos és gazdag digitalizált forrásokat jelent

A tagállamokban már jelentős erőfeszítésekre került sor a kulturális és tudományos tartalom digitalizálási programjai és projektjei területén. A digitalizálási tevékenység felöleli a legkülönbözőbb szektorokat és tartalomtípusokat, így a múzeumi tárgyakat, a közérdekű iratokat, a régészeti leleteket, az audiovizuális archívumokat, a térképeket, a történeti dokumentumokat és a kéziratokat.

Van azonban néhány fontos – kulturális, társadalmi vagy gazdasági – probléma, amelyek veszélyeztetik a forrásokban rejlő lehetőségek kihasználását. A főbb gátló tényezők a következők:

Elaprózott kezdeményezések

A digitalizálási tevékenységek – bár már széles körben zajlanak – nagyon elszigetelten folynak attól függően, hogy az egyes tagállamokban milyen politikát követnek, sőt mi több, mivel nem áll rendelkezésünkre egész Európára kiterjedő áttekintés arról, hogy milyen kulturális tartalmat digitalizáltak már, és azt hogyan választották ki, előfordulhatnak párhuzamos eszköz-, munka- és pénzbefektetések.

Elavulás

A digitalizálás költséges művelet, komoly befektetéseket igényel, többnyire közpénzekből. Ezek a befektetések jelentős kockázattal járnak, ha nem a megfelelő technikai feltételek és szabványok alkalmazásával valósulnak meg. Ennek eredményeként olyan tartalomforrások jöhetnek létre, amelyek hamar elavulnak és használhatatlanná válnak, vagy a beruházást rövid időn belül meg kell ismételni.

Hiányoznak a polgárok hozzáféréseinek egyszerű, bevett formái

A közös európai elvek és műszaki szabványok, illetve a több nyelven való hozzáférést segítő megoldások és rendszerek hiányában veszélybe kerülhet a polgárok hozzáférése a különböző digitális forrásokhoz mind az egyes nemzetek, mind az EU szintjén.

Szellemi tulajdonjogok

A digitalizált tartalom területén az egyes érdekelt csoportok (például az eredeti jogtulajdonosok, a közvetítők és a végfelhasználók) különböző, jogos érdekeket képviselnek. Ezeket az igényeket ismerni kell, és egyensúlyt kell teremteni közöttük. A kulturális szektornak feltétlenül meg kell értenie és alkalmaznia kell a jogkezelési megoldásokat, ha a tartalom gazdasági értékét hosszabb távon kívánja kiaknázni.

Nincs kellő egymásra hatás a kultúra területén zajló és az új technológiákkal kapcsolatos programok között

Egyre nő az igény, hogy a kulturális és az új technológiai programokat az egyes nemzetek és az EU szintjén is jobban összekap-

csolják annak érdekében, hogy meghatározhatók legyenek a kiemelten fejlesztendő területek, valamint azok, ahol európai többletértékek szülehetnek.

Az egyes intézmények erőfeszítései és elkötelezettsége

A digitalizálásra vállalkozó egyes intézményeknek – amelyek gyakran a kulturális örökség területén működnek, mint a levéltárak, könyvtárak és múzeumok – hosszú távú, költséges és technikailag igényes tevékenységekre kell elkötelezniük magukat. A digitalizálási technológiák és eszközök használatához újfajta készségeket és gyakorlati megoldásokat kell a kulturális intézményeknek elsajátítaniuk.

E kérdések megoldása érdekében kívánatos lenne, hogy a tagállamok elkötelezzék magukat a következő célok iránt:

A folyamatos koordináció érdekében hozzanak létre egy fórumot

az egyes tagállamok képviselőiből álló koordinációs csoport megalkotásával. Ez a csoport alakítaná ki a folyamatos vita és tapasztalatsere kereteit, továbbá a tagállamoknak történő beszámolás módját mind európai, mind nemzeti szinten.

Támogassák és alakítsák ki a koncepciók és programok európai számbavételének rendszerét,

amelynek keretében ezekről friss, nyilvánosan hozzáférhető és könnyen érthető információkat közlő webhelyeket hoznának létre; ezeknek a webhelyeknek alapvető profilját közös megállapodással alakítanak ki, és azokat egy központi webhelyhez csatlakoztatnák.

Népszerűsítsék és támogassák a legjobban bevált gyakorlatot, annak harmonizálását és optimális alkalmazását mind a tagál- lamokon belül, mind az Európai Unióban,

folytatva azt a munkát, amely egy minőségi összehasonlítást biztosító keretrendszer kialakítására irányul, és melynek célja a benchmarking-megoldás alkalmazása és megvalósítása országos koordinációs szervezetek és hálózatok révén. Ennek keretében egy kine-

vezett szakértői csoport kidolgozná az összevetési folyamatok minőségi szempontrendszerét; ehhez megkeresnék azokat a mechanizmusokat, amelyek elengedhetetlenek a leglényegesebb mutatószámok meghatározásához és összegyűjtéséhez – különös tekintettel az e-Európa ebben az esetben releváns mutatójára –, továbbá a nemzeti szabványosítási/statisztikai testületekkel való kapcsolatteremtéshez.

Gyorsítsák fel a bevált gyakorlat és a megfelelő szakismeretek elterjesztését

oly módon, hogy Európa-szerte szétsugározzák az optimális megoldások példáit, amelyeket közös megállapodással kiválasztott jellemzők (tipológia) alapján határoznának meg. Olyan kérdésekkel foglalkoznának, mint a gyakorlat és az eljárasmódok következetessége, a közvagyon és a jogok egységes kezelése, és mindez elvezetne a szükséges szakismeretek újradefiniálásához.

Tegyék láthatóvá és elérhetővé

az európai kulturális és tudományos tartalmakat azáltal, hogy (a projektekről vagy a kiválasztott tartalomról) országos nyilvántartásokat hoznak létre. Ezeket a nyilvántartásokat igazítanák hozzá a digitalizált tartalom európai infrastruktúrájának követelményeihez, összhangban a tartalom minőségét és használhatóságát, a polgárok egységes hozzáférését, a szoftvereszközök jutányos elérhetőségét és nyitottságát, valamint a hosszú távú elérhetőséget és hozzáférhetőséget elősegítő szabványokkal és műszaki megoldásokkal.

Hogy ezek az induló akciók a lehető leggyorsabban megvalósuljanak, és az alkalmazott megoldások fenntartható szervezeti és műszaki infrastruktúrát eredményezzenek, az Európai Bizottságnak a jelenleg folyó információs társadalom technológiai (IST) és egyéb programjai keretében együtt kell működnie a tagállamokkal az alábbi területeken:

Támogatnia kell a gyakorlati koordinációs tevékenységeket

egy titkárság vagy iroda felállításával, amelynek a koordinációs csoport tevékenységének támogatása lenne a feladata. Az esetleg

szükséges ad hoc műszaki tanácsadó csoportokat a titkárság irányítaná.

Fejleszteni kell a bevált gyakorlat elterjesztését

az ún. kompetencia-központok létrehozásával, amelyek az érdekelteket irányítanák és támogatnák a legfontosabb kérdésekben és technológiai döntésekben. Jelenleg a metaadatok, a többnyelvűség, a képalkotási és digitális megőrzési technológiák kérdései már napirenden vannak, de a létesülő kompetencia-központoknak nyitottnak kell lenniük az újonnan felmerülő témákra is.

Elő kell mozdítania

a digitalizálási megoldások összevető értékelését,

megalkotva az adatgyűjtési irányelveket és folytatva a minőségre vonatkozó és a számszerűsíthető mutatók kifejlesztését.

Gondoskodnia kell az európai tartalom értékének

optimális megjelenítéséről és közös elképzelések

kialakításáról,

és meg kell határoznia a digitális kulturális és tudományos tartalommal kapcsolatos európai uniós együttműködési terv kritériumait és kereteit, valamint a megvalósítás eszközeit (Charta, Memorandum of Understanding stb.). A tervnek az legyen a célja, hogy létrejöjjön a digitalizált kulturális és tudományos örökséghez való hozzáféréshez szükséges e-kultúra infrastruktúrája, és megállapítsák, hogy mi növeli meg az európai tartalom értékét (például a kiválasztás kritériumai), továbbá létrehozzák a kompatibilitáshoz szükséges műszaki szabványokat. Ezt a munkát a koordinációs csoportnak és titkárságának kell elvégeznie.

Javítania kell a tartalom minőségét és felhasználhatóságát,

ösztönöznie kell a polgárok egységes elérését,

és tájékoztatnia kell a hosszú távú megőrzés kérdéseiről

a következő módokon: megállapodások az együttműködéshez szükséges szabványokról; irányelvek a digitális megőrzés és a tartalom tartós megmaradása érdekében; továbbá következetes modellek és jól bevált gyakorlati megoldások a jogok és az információs vagy

kezelésére és üzleti modellek kidolgozása a kérdéshez kapcsolódó e-kultúra területén.

Miközben a tagállamok kiválasztják és megvalósítják a tartalom előállításával, minőségével, felderítésével és használatával kapcsolatos stratégiákat és megállapodásokat, számos már ismert és a jövőben felmerülő műszaki kérdéssel is foglalkozniuk kell a rövid és hosszú távú kutatási és műszaki fejlesztési kezdeményezések keretében. A Bizottságnak a következőket kell tennie:

Elő kell mozdítania a minőségi összevetési megoldások kidolgozását háttér tanulmányokkal és a teljesítmény-mutatószámok, valamint a statisztika területén végzett tisztázó munkával.

Kutatásokat kell kezdeményeznie az Európában folyó digitalizálásról

és az azt támogató műszaki és szervezeti infrastruktúra kérdéseiről, továbbá az európai kulturális tartalom, identitás és sokszínűség népszerűsítéséről, hogy az minden polgár számára elérhetővé válhasson.

Támogatnia kell a kompatibilitást, valamint azt, hogy az információforrások mindig felderíthetők legyenek, mégpedig a metaadatokkal, a nyilvántartásokkal és a sémákkal kapcsolatos munkálatok elindításával.

El kell hárítania azt a veszélyt, hogy „digitális középkor” jöjjön létre,

mégpedig egy korszerű kutatási ütemterv összeállításával, amely a következő területekre terjed ki: digitális technológiák és tartalom-megőrzési megoldások; a fejlett technológiák jobb alkalmazása a kulturális és tudományos tartalom digitalizálására (pl. multispektrális fényképezés), amelynek következtében tovább nő a digitális tartalom jelentősége. Ezt a munkát az iparral szoros együttműködésben kell elvégezni.

Meg kell vizsgálnia az említett fő kutatási hangsúlyokat tükröző **kísérleti projektek** elindításának lehetőségeit az információs társadalom technológiái (IST) program keretében.

**CSELEKVÉSI TERV
A DIGITALIZÁLÁSI PROGRAMOK
ÉS KONCEPCIÓK
ÖSSZEHANGOLÁSÁRA***

**Készült a svédországi Lundban
a 2001. április 4-én tartott szakértői ülést követően**

**AZ EURÓPÁBAN FOLYÓ
DIGITALIZÁLÁSI TEVÉKENYSÉGEK
ÖSSZEHANGOLÁSÁNAK MEGVALÓSÍTÁSI
KERETTERVE**

**AZ EURÓPAI TARTALOM MEGJELENÍTÉSE
A VILÁGMÉRETŰ HÁLÓZATOKON**

**A DIGITALIZÁLÁSI PROGRAMOK KOORDINÁCIÓS
MECHANIZMUSAI**

A jelen cselekvési terv azokat a kezdeti tevékenységeket ismerteti, amelyek segítségével az európai kulturális és tudományos tartalom digitalizálásának minőségét javítani lehet, és a „lundi alapelvek”-ben megnevezett célokat el lehet érni. A terv olyan intézkedéseket irányoz elő, amelyeket 2002 vége előtt be kell fejezni vagy legalább meg kell kezdeni. Az intézkedések eredményei folyamatosan beépülnek az adott területen most kialakulóban lévő, hosszabb távra szóló tevékenységi tervbe.

* Angol nyelvű változat: http://www.cordis.lu/ist/digicult/lund_principles.htm

Magyar nyelvű változat: <http://www.mek.oszk.hu/minerva/html/dokumentumok.htm>

A magyar fordítás az 1.3. tervezet (2001. július 23.) alapján készült. Eredetileg a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2003. évi 11. számában jelent meg (3–9. p.).

1. FELADAT: JOBB KONCEPCIÓK ÉS PROGRAMOK KIALAKÍTÁSA EGYÜTTMŰKÖDÉSSSEL ÉS ÖSSZEVETÉSSSEL

1/a tevékenység: A digitalizálási koncepciók és programok nemzeti webhelyei

Cél: A tagállamok közötti információcsere a programokról és koncepciókról, valamint az egyes országokban folyó tevékenységek megjelenítése a tapasztalatok és a szakismeretek közös kiaknázása érdekében.

A megvalósítás módja és a feladatok: Egy kisebb szakértői csoport kidolgozza a nemzeti koncepciók modelljének (baseline profile) fő vonalait a tagállamok által korábban szolgáltatott kérdőíves felmérés adatai alapján. Ezeket az adatokat összevetik a modellel, majd újra megküldik a tagállamoknak, hogy helyezzék el a nemzeti weblapjukon. A szakértők meghatározzák, hogy az információknak milyen minimális minőségi kritériumoknak kell megfelelniük az aktualitás, a többnyelvűség, a hozzáférhetőség és az elérhetőség tekintetében.

Minden tagállam maga dönti el, milyen webhelyen kívánja megjeleníteni ezeket az adatokat, és egyben gondoskodik a szükséges frissítési és gondozási mechanizmusokról is. A Bizottság dolga elsősorban az, hogy helyet adjon egy közös honlapnak, amely a nemzeti webhelyekre rámutat.

Résztvevők: A tagállamok – mindenekelőtt azok, amelyek mintaszerű webhelyekkel rendelkeznek – szakértőket jelölnek ki arra, hogy a modellkonceptió fő vonalait kimunkálják. Az egyes tagállamok létrehozzák a webhelyeket, és kidolgozzák a magukról közzétett adatok frissítésének mechanizmusait. A Bizottság összehívja a szakértői csoportot, és összeveti a már rendelkezésre álló adatokat az említett modellkonceptió közösen kialakított adatstruktúrájával.

Ütemezés: A szakértői csoport felállítása 2001. június végéig; a szempontrendszer létrehozása 2001. augusztus végéig; a webhelyek kialakítása – beleértve a központi weboldalt és a tagállamokról közzétett adatok körét – 2001. szeptember végéig.

**1/b tevékenység: A koncepciók és programok összevetési
(benchmarking) keretrendszerének*
meghatározása**

Cél: Egy olyan összevetési keretrendszer jóváhagyása és bevezetése, amely az egy-egy országon belüli, illetve több tagállam közötti koordináció kulcsfontosságú eszköze, valamint az előrehaladás és a minőségi fejlődés jelzésére szolgáló eszközök kifejlesztése.

A megvalósítás módja és a feladatok: Szakértői fókuszcsoporthoz hozása a modell finomítása érdekében, mielőtt azt a tagállamok elé beterjesztik elfogadásra és alkalmazásra. A szakértők kidolgozzák a modell jóváhagyási és megvalósítási rendjét is, például a szükséges „szándéknyilatkozatokat”. Ennek segítségével az egyes tagállamok létrehozzák a levelezők (kapcsolattartók) hálózatát, amely fórumul szolgál majd a minőségi összevetéssel kapcsolatos vitákhoz, a megvalósítási és továbbfejlesztési elképzelések megtárgyalásához.

Résztvevők: A tagállamok szakértőket jelölnek az összevetéssel foglalkozó munkacsoportba, és megalakítják a „levelezők és szakértők országos hálózatait”. A Bizottság segíti a munkacsoportot a modell véglegesítésében.

Ütemezés: A munkacsoport megalakítása 2001. június végéig; a nemzeti levelezők hálózataé 2001. szeptemberéig.

1/c tevékenység: Mutatószámok kidolgozása és adatgyűjtés

Cél: Keretrendszer létrehozása a kulturális és tudományos források európai digitalizálási munkálatainak összevetésére és annak figyelemmel kísérése, hogy az e-Európa program célkitűzései hogyan hatnak az európai digitális tartalomnak a világméretű hálózatokon való megjelenítésére.

A megvalósítás módja és a feladatok: A koncepciók összevetésére szolgáló keretrendszerből kiindulva a célnak megfelelő mennyiségi és minőségi mutatószámokat keresnek, illetve dolgoznak ki; ez a tevékenység kiterjed az adatgyűjtés módszereire és a más szervezetekkel ennek

* Lásd: a lundi tanácskozáson, 2001. április 4-én a Bizottság szolgáltatásaihoz összeállított „Draft framework for benchmarking digitisation policies” (Keretrendszer-tervezet a digitalizálási koncepciók összevetéséhez) című dokumentumot.

érdekében folytatott együttműködésre is. A munkákat az összevétel kérdéseivel foglalkozó szakértői csoport végzi el a digitalizálási referenciamodellek vizsgálatára támaszkodva. Meghatározzák azt is, hogy melyek azok a legfontosabb mutatószámok, amelyek az Európában folyó digitalizálási tevékenységek összevetésére alkalmasak.

Résztvevők: A tagállamok a csoportba delegált szakértőik révén vesznek részt a munkában. A Bizottság elindítja az említett vizsgálatot, és együttműködést épít ki más összevetési kezdeményezésekkel, valamint a témába vágó IST-projektekkel.

Ütemezés: A vizsgálat 2001 őszén indul; a legfontosabb mutatószámokat 2002 februárjáig választják ki, az első adatsorok összegyűjtésére ugyanekkor kerül sor. A digitalizálási mutatószámok körére 2002 áprilisáig kell ajánlásokat tenni.

1/d tevékenység: A koordinációs tevékenységek támogatása

Cél: Infrastruktúra létrehozása a tagállamok közötti koordináció támogatására.

A megvalósítás módja és a feladatok: Számos tevékenység indul az eddig már létrejött együttműködés támogatásának folytatása és továbbfejlesztése érdekében. Ezek közé tartozik, hogy a tagállamok képviselőiből koordináló csoport jön létre, amely kezdetben az Elnökség égisze alatt találkozik; on-line fórumok vagy vitacsoportok indulnak, hogy azok, akik a tagállamokban a kulturális és tudományos tartalom digitalizálásáért felelősek, vagy a digitalizálás területén aktív tevékenységet folytatnak, párbeszédet és tapasztalatcserét tudjanak folytatni; valamint a munka támogatására titkárság vagy egy intézmény alakul.

Résztvevők: A tagállamok létrehozzák a koordinációs csoportot, és megállapodnak annak feladatköréről. A vitafórumok működtetéséhez felhasználják az IST-program keretében már támogatást nyert meglévő hálózatokat, különösen a CULTIVATE-EU hálózatot. Megvizsgálják azt a lehetőséget, hogy a titkárság az IST programtól kapjon támogatást, például a már folyó tevékenységek csoportosításával a jobb áttekinthetőség érdekében.

Ütemezés: A koordinációs csoport 2001 szeptemberéig alakul meg; a levelezőlisták 2001 júliusáig–augusztusáig jönnek létre. A titkárságot 2002 közepéig kell létrehozni.

2. FELADAT: A DIGITALIZÁLT FORRÁSOK FELTÁRÁSA

2/a tevékenység: Országos nyilvántartások

Cél: Az európai kulturális és tudományos tartalom megjelenítése és elérhetővé tétele a folyamatban lévő digitalizálási projektek nyilvántartásainak létrehozásával, országos „megfigyelő központok” segítségével.

A megvalósítás módja és a feladatok: A projektekről vagy a digitalizálásra kiválasztott tartalomról országos nyilvántartásokat alakítanak ki a már folyó tevékenységekre építve vagy a többi tagállam példáját felhasználva. A nyilvántartásoknak meg kell felelniük a tervezett tartalom és az elérési szolgáltatások terén érvényben lévő minőségi szabványoknak (az ajánlott gyakorlattal kapcsolatos irányelvek alapján, lásd a 3/b tevékenységet). A lehetséges platformokat az e területen legtapasztaltabb tagállamok által vezetett műszaki munkacsoport határozza meg, különös figyelmet fordítva a nyílt forráskódú és ingyenes szoftverekre; továbbá ők alkotják meg a többi tagállam számára a jól használható és hosszabb távon érvényes nyilvántartások kialakításához szükséges irányelveket.

Résztvevők: A tagállamok a munkacsoport segítségével megalkotják az ajánlott gyakorlatra vonatkozó irányelveket, felhívják a figyelmet a projektek meglévő nyilvántartásaira, és újakat hoznak létre.

Ütemezés: A munkacsoport 2001 júniusában létrejött; a fő ajánlások megfogalmazása 2001 szeptemberében esedékes; a nyilvántartások 2001 közepétől kezdve állnak majd rendelkezésre.

2/b tevékenység: A digitalizált tartalom felderítése

Cél: Az európai digitalizált kulturális és tudományos tartalom koordinált felderítésére hosszabb távon alkalmas műszaki infrastruktúra meghatározása.

A megvalósítás módja és a feladatok: Mivel a nyilvántartások általában hierarchikusan épülnek fel, a digitalizált források elérhetővé tétele érdekében a szóba jöhető digitalizált tartalom megtalálásához és begyűjtéséhez a szükséges műszaki elemeket és szabványokat meg kell határozni. Ebbe beleértendők a következőket érintő megállapodások: a metaadatok, a hálózatról való összegyűjtés (harvesting) eszközei, összeállítási és visszakeresési szolgáltatások, különös tekintettel a

szabadon felhasználható/nyílt forráskódú eszközökre és a többnyelvűség támogatására. A metaadat-szabványokat egy szakértői csoport vizsgálja meg, amely figyelembe veszi az országos nyilvántartásokhoz szükséges metaadatok követelményeit, és ajánlásokat tesz a műszaki stratégiákra és a fejlesztési/megvalósítási teszthelyekre.

Résztvevők: A tagállamok, amelyeket Franciaország fog össze, munkacsoportot hoznak létre; ennek a feladata, hogy kidolgozza a metaadatokra vonatkozó ajánlásokat, és jelentést tegyen a koordinációs csoportnak a követendő stratégiákról.

Ütemezés: A munkacsoport, amely kidolgozza a metaadatokról szóló ajánlástervezetet, valamint meghatározza a legközelebbi teendőt, köztük a lehetséges kísérleti projekteket, 2001 szeptemberéig megalakul.

3. FELADAT: AZ AJÁNLOTT GYAKORLAT NÉPSZERŰSÍTÉSE

3/a tevékenység: Példák és irányelvek az ajánlott gyakorlatra (good practice)

Cél: A szakismeretek és a hatékonyság támogatása az ajánlott gyakorlat átvételének ösztönzésével.

A megvalósítás módja és a feladatok: A tagállamok saját projektjeikből kiválasztják és népszerűsítik az ajánlott gyakorlat példáit a tapasztalatcsere és a szaktudás közös hasznosítása, valamint a különböző érintett közösségek egyetértésének elnyerése érdekében. Elemezni fogják az IST-programban a kulturális örökség területén zajló alkalmazási projekteket abból a szempontból, hogy az ajánlott gyakorlatot mennyire népszerűsítik. A közeljövőben számba veszik az ajánlott gyakorlatra vonatkozó, már meglévő irányelveket, és azokra felhívják az érintett szakemberek figyelmét; a későbbiekben pedig kialakítják az ajánlott gyakorlat közös, egyeztetett irányelveit. Összegyűjtik a vonatkozó szabványokat is, és ajánlásokat tesznek azok alkalmazására, például munkacsoportok és projektek keretében.

Résztvevők: A tagállamok létrehozzák és népszerűsítik az ajánlott gyakorlat saját példáit; a Bizottság pedig a folyamatban lévő projektek segítségével áttekinti a meglévő irányelveket, és javaslatot tesz az

irányelvek egyeztetésének a struktúrát vagy a tipológiát érintő kérdéseire.

Ütemezés: A tagállamok példái és a meglévő, válogatott irányelvek áttekintése 2001 szeptemberéig; az alkalmazási projektek tanulságainak elemzése és az ajánlott gyakorlat kialakítása 2002 áprilisáig.

3/b tevékenység: Kompetenciaközpontok

Cél: A „kompetenciaközpontok” népszerűsítése.

A megvalósítás módja és a feladatok: A kulcsfontosságú műszaki területeken kiemelkedő jártassággal és szakismeretekkel rendelkező intézmények vagy azok konzorciumai szolgáltatásokat indítanak a digitalizálással foglalkozó kulturális intézmények segítésére és támogatására. Ezek a szolgáltatások létrejöhetnek és támogatást kaphatnak országos vagy európai együttműködéssel, kihasználva például az IST 2001. évi munkaprogramjának lehetőségeit.

Résztvevők: A tagállamok, kutatóintézetek és az információipar intézményei.

Ütemezés: 2002-től kezdődően.

4. FELADAT: TARTALMI KERETRENDSZER

4/a tevékenység: Közös cselekvési terv a jó minőségű európai digitalizált tartalomhoz való hozzáférés érdekében

Cél: Az európai tartalom értékének lehető legjobb érvényesítése és közös fejlesztési célok kitűzése a digitális kulturális és tudományos tartalom területén egy közös, európai együttműködési terv kritériumainak és kereteinek kialakításával, a megvalósítás megfelelő mechanizmusaival egyetemben (Charta, szándéknyilatkozat stb.).

A megvalósítás módja és a feladatok: A koordinációs csoport létrehozása után és titkárságának esetleges támogatásával közösen kell kialakítani a digitalizált kulturális és tudományos örökség eléréséhez szükséges európai e-kultúra infrastruktúrájának koncepcióját (eCulture portál). Az előkészületek során figyelembe veszik a felveendő digitális tartalom értéknövekedését és minőségi kritériumait, a műszaki szabványokat, az azok alkalmazásáról szóló megállapodá-

sokat és a szolgáltatások minőségét. Meg kell határozni a megvalósítás stratégiai eszközeit is (Charta, szándéknyilatkozat stb.).

Résztvevők: A tagállamok.

Ütemezés: 2001 októberétől folyamatos; a munkamódszert a tagállamok koordinációs csoportja határozza meg, a keretrendszer és az egyeztetési stratégia 2002 közepére készül el.

4/b tevékenység: A tartalom hosszabb távú elérése

Cél: A digitalizált kulturális és tudományos tartalom hosszú távú elérhetőségének biztosítása

A megvalósítás módja és a feladatok: A szabványok alkalmazása és az ajánlott gyakorlat átvétele bizonyos, bár meglehetősen korlátozott mértékben garantálja a digitalizált tartalom jövőbeli hozzáférhetőségét. A hosszú távú megőrzés területén kutatásokra van szükség, meg kell határozni a legfontosabb problémákat, és ki kell dolgozni a megfelelő műszaki megoldásokat. E célok elérése érdekében a jövőre szóló kutatási programot kell készíteni. A DLM Forum és az IST által támogatott tevékenységek is szerepet játszanak ebben a folyamatban.

Résztvevők: A Bizottság és az információipar intézményei.

Ütemezés: 2001-től kezdődően.

PÁRMAI CHARTA*

VÉGSŐ VÁLTOZAT, 2003. NOVEMBER 19.

Előszó

Ez a dokumentum a *Lundi alapelvekből* indul ki, és azokra épül.

Az Európai Unió országos kulturális főhatóságai által kinevezett Nemzeti Képviselők Csoportja (a továbbiakban: NKCS) 2003. november 19-én Pármában gyűlt össze, és a következő feltételekben és cikkelyekben állapodott meg, amelyek összessége a Pármai chartát alkotja. A charta tartalma a tervek szerint folyamatosan fejlődik majd, és más kezdeményezéseket is magába foglal, például a Brüsszeli minőségi keretrendszert. A későbbiekben további javítások elképzelhetők benne mindaddig, amíg sikerül a benne megjelenített igényeket teljességgel kielégíteni. A charta megvalósítására a Lundi akcióterv keretében és az NKCS rendszeres ösztözfórumai során kerül majd sor, a Minerva európai hálózatának operatív támogatásával.

Az európai kulturális és tudományos örökség rendkívül gazdag, ezért védelmére és értékének megőrzésére a lehető legnagyobb figyelmet kell fordítani. A tagállamoknak a kulturális és tudományos örökséggel kapcsolatos kezdeményezésekre vonatkozó politikájában megmutatkozik az információs társadalom beköszöntének és az új információs és kommunikációs technológiák elterjedésének hatása.

A digitalizálás rendkívül fontos lépés, amelyet az európai kulturális intézményeknek feltétlenül meg kell tenniük, amikor arra törekszenek, hogy Európa közös kulturális örökségének védelméről és értékeinek megőrzéséről gon-

* Angol nyelvű változat: <http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/charterparma.htm>

Magyar nyelvű változat: <http://www.mek.oszk.hu/minerva/html/dokumentumok.htm>

A magyar fordítás eredetileg a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2004. évi 12. számában jelent meg (3–10. p.)

doskodjanak, fenntartsák a kulturális sokszínűséget, a polgárok számára biztosítsák az ehhez az örökséghez való jobb hozzáférést, fellendítsék az oktatást és az idegenforgalmat, és részt vegyenek az új, a digitális tartalommal és a digitális szolgáltatással foglalkozó iparágak fejlesztésében. Ahhoz, hogy ezek a kezdeményezések valóban sikeresek, gazdaságosan kivitelezhetőek és hosszabb távon fenntarthatóak legyenek, számos igénynek meg kell felelniük:

- erőteljes az igény a koncepcionális és intézményi stratégiák létrehozására és összehangolására, azt is beleértve, hogy jobban meg kell ismerni más országok (és a köztük folyó együttműködés) aktuális gyakorlatát, ami a koncepciókat, a programokat és a projekteket illeti;
- irányelvekre és a bevált gyakorlatból vett példákra van szükség, hogy javítani lehessen a digitalizálási kezdeményezések költséghatékonyságát és minőségét;
- népszerűsíteni kell a közös működtetést támogató szabványok alkalmazását, hogy Európa-szerte javuljon a hozzáférés a digitalizált erőforrásokhoz;
- létre kell hozni egy központot a kulturális tartalom országos digitalizálási koncepcióinak európai szintű koordinálására;
- az újonnan csatlakozó országok számára hasznos lehetne, ha megoszthatnák tapasztalataikat a jelenlegi európai országokkal, hogy aztán együtt fejleszthessék tovább a már elért közös eredményeket, együtt használhassák ki az adódó új, nagyszabású lehetőségeket, és együtt határozhassák meg azokat a megoldandó problémákat, amelyek alapján meg lehet fogalmazni a kutatási teendőket.

Mindezeket a feltételeket figyelembe véve az NKCS az alábbi cikkelyekben ismertetett célok megvalósítása mellett kötelezi el magát:

1. cikkely – Az új technológiák intelligens felhasználása

Az NKCS támogatja az európai kulturális intézményeknek azt a tevékenységét, amely a kultúra és tudás széles körű elterjesztésére irányul az új technológiák, különösen az internet és a web megfelelő használata révén.

2. cikkely – Hozzáférhetőség

Az NKCS elismeri, hogy az elérés igénye minden polgár számára alapvető kérdés, tekintet nélkül korára vagy tech-

nikai jártassága szintjére. Az NKCS különös figyelmet fordít azokra, akiknek speciális szükségleteik vannak. Ezért a hozzáférhetőségi követelmények különböző szempontjainak minden, a Csoport által támogatott irányelvben és ajánlásban szerepelniük kell. Ezeket a követelményeket a hozzáférhetőség nemzetközi normáival, például a World Wide Web Consortium és mások által kiadott ajánlásokkal összhangban fogják kialakítani.

3. cikkely – Minőség

Az NKCS kiemelt figyelmet fordít a kulturális és tudományos webes alkalmazások minőségi normáinak érvényesítésére. Terjeszti és népszerűsíti a Minerva projekt révén elért eredményeket, támogatja a népszerűsítő rendezvényeket és oktatási kezdeményezéseket.

4. cikkely – A szellemi tulajdonjog és a személyes adatok védelme

Az NKCS elismeri annak fontosságát, hogy egyensúlyt kell teremteni a tudományos és kulturális örökséghez való hozzáférés joga és a szellemi tulajdonjogok tiszteletben tartásának, valamint a személyes adatok védelmének szükségessége között. E cél érdekében ösztönözni fogja mindazoknak a műszaki és jogi eszközöknek az alkalmazását, amelyek a hozzáférhetőség javítására és a jogi és normatív akadályok áthidalására rendelkezésre állnak. Előmozdítja a párbeszédet a kulturális és tudományos szektor, a szellemi tulajdonjoggal foglalkozó szakértők, a digitális jogkezelési megoldásokat alkalmazó cégek és a tartalomipar között.

5. cikkely – Közös működtetés (interoperabilitás) és szabványok

Az NKCS elkötelezett amellett, hogy minden polgár számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy könnyen meg tudja találni az igényeinek megfelelő tartalmat. Ennek érdekében ösztönözni fogja a műszaki irányelvek és a nyílt szabványok alkalmazását, hogy ezek révén olyan e-szolgáltatások jöhessenek létre, amelyek integrált és

átfogó áttekintést adnak Európa tudományos és kulturális örökségéről.

6. cikkely – *Nyilvántartások és többnyelvűség*

Az NKCS felismerte, hogy az európai polgárok számára szóló szolgáltatások létrehozásához elengedhetetlen a meglévő archívumok és a rendelkezésre álló források ismerete, valamint a szektor új fejleményeinek gondos figyelemmel kísérése. E szolgáltatásoknak az a célja, hogy kulturális és tudományos érdeklődésre számot tartó digitális forrásokat hozzáférhetővé tegyék. Amellett, hogy ismerni kell az archívumokat és digitális erőforrásokat, nagyon fontos, hogy az erre illetékesek meghatározzák az erőforrások felderítéséhez és eléréséhez szükséges, európai szinten koordinált, fenntartható technikai infrastruktúrát, amelyet több nyelvű környezetben lehet majd használni. Az NKCS kész arra, hogy e prioritások megvalósításában tevőlegesen részt vegyen.

7. cikkely – *Benchmarking*

Az NKCS nagyra értékeli a benchmarking-kezdeményezéseket, különös tekintettel arra, hogy a következő célok elérésére irányulnak:

- jobban meg kell ismerni mások gyakorlatát;
- az egyes fejlődési fázisokat és az akadályozó tényezők megjelenését figyelemmel kell kísérni a más országokban történtek elemzésével;
- segíteni kell a kulturális intézmények bekapcsolódását, arra kell biztatni őket, hogy mutakozzanak be, és mutassák be koncepcióikat, programjaikat és projektjeiket.

Mindezek érdekében az NKCS támogatást nyújt ahhoz, hogy az egyes részt vevő országokban adatgyűjtési kampányokra kerüljön sor, és ösztönzi azt, hogy az eredményekről rendszeres jelentéseket adjanak közre, továbbá az összegyűjtött adatokat elemezzék. A Minerva program a benchmarking-kérdőívek megválaszolásához szükséges eszközöket on-line elérhetően rendelkezésre bocsátja a

megválaszolt kérdőívekből nyert valós idejű statisztikákkal egyetemben.

8. cikkely – *Országos, európai és nemzetközi együttműködés*

Az NKCS keresi az együttműködési lehetőségeket, és kooperációba kezd azokkal az országos, európai és nemzetközi intézményekkel és szervezetekkel, amelyek a kulturális és tudományos örökség védelmével és értékeinek megőrzésével foglalkoznak. Az NKCS különösen aziránt kötelezi el magát, hogy

- az országos intézmények jelöljenek szakértőket, akik állandói résztvevői lesznek a meglévő munkacsoportoknak;
- a tagállamok tekintsék az NKCS-t és a Minerva-hálózatot hivatkozási pontjuknak a program bővülése és folyamatos megújulása során.

Az NKCS azon fog munkálkodni, hogy erősítse az együttműködést az országos és európai programok között annak érdekében, hogy optimálissá válhasson a pénzforrások felhasználása, a bevált gyakorlat megosztása és az új, közös kezdeményezések terjesztése. Az NKCS különösen azt kéri az Európai Bizottságtól, hogy

- az ebben a chartában kifejezett igények kielégítéséig tartsa fenn az NKCS és a Minerva támogatását,
- hivatkozzon az NKCS tevékenységére az európai kultúra támogatását célzó programjai kialakítása és megvalósítása során.

9. cikkely – *Bővítés*

A Minerva-hálózat támogatásával működő NKCS nyílt közösség. A bővítés során kettős megközelítést követ: egyrészt az új tagországokra, másrészt a civil társadalom új szektoraira irányul a figyelme. Az Európai Unió nemzetközi egyezményeinek keretében különösen a következő országok csatlakozása várható a programhoz: az új tagállamok, Oroszország, Izrael, a mediterrán országok, az USA és Kanada. A hálózat nyitott minden érdeklődő

ország előtt. Különböző *együtműködési megállapodások* keretében a következő szektorokkal is kiépít majd kapcsolatokat:

- az üzleti és ipari magánszektorral, különös tekintettel a szoftver-, a média- és a tartalomiparra, valamint a szellemi tulajdonjog védelmével foglalkozó szervezetekre;
- az idegenforgalmi szektorral;
- az oktatási szektorral;
- a kutatási és az felsőoktatási szektorral.

10. cikkely – A jövő közös építése: a tudástársadalom élvonalában

A most létesülő on-line kulturális portálok nagyon fontos szerepet játszhatnak a mindenkit befogadó információs társadalom kialakulásában. E portálokat biztos alapokra kell felépíteni: a kulturális szektor jó minőségű, közösen működtethető webhelyeire, amelyeket az európai polgárok valódi igényeinek kielégítésére alakítottak ki. Sok-sok különböző, eltérő készségekkel, érdeklődéssel és gazdasági forrásokkal rendelkező szereplőnek kell azért a közös célért tevékenykednie, hogy a közösség érdeklődésére számot tartó, fenntartható szolgáltatás jöjjön létre. A megvalósításban a kulturális örökség összes szektorának együtt kell működnie közös célok alapján és összehangoltan. Az NKCS-nak központi szerep jut majd ebben a folyamatban azáltal, hogy ösztönzi és támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek arra irányulnak, hogy:

- együttműködés kezdődjön az országos és regionális szolgáltatások között;
- ösztönözzék a más országokban és régiókban sikeres modellek használatát;
- a kultúra területén e-szolgáltatásokat alakítsanak ki, amelyek a tanulásban részt vevők, a turisták és a polgárok, valamint a kulturális és a kreatív ágazatok igényeit elégítik ki;
- transzeurópai kulturális és tudományos portálokat hozzanak létre, osztott rendszerekre alapozva.

Háttér

Politikai háttér

A következő programok és tevékenységek lehetnek rendkívül fontosak a charta sikerének biztosításához:

- az eEurope 2002 (A nyilvános webhelyek és tartalmuk hozzáférhetősége) program célja, hogy az európai polgárok életük minden szintén on-line elérhető szolgáltatások révén részesülhessenek a digitális technológia nyújtotta lehetőségekből, élhessenek azok előnyeivel;
- az eEurope 2005 program célja, hogy ösztönözzék biztonságos szolgáltatások, alkalmazások és tartalom létrehozását a széles körben elérhető széles sávú infrastruktúrára támaszkodva, annak a törekvésnek a jegyében, hogy „A múzeumok, könyvtárak, levéltárak és hasonló intézmények, amelyek fontos szerepet töltenek be az e-tanulásban, szintén kapcsolódhassanak a szélessávú hálózatokhoz”;
- az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 22-i direktívája: „A szerzői jog és a kapcsolódó jogok bizonyos kérdéseinek harmonizálásáról az információs társadalomban” (2001/29/CE);
- Liikanen európai uniós biztos felhívása – a COM(2001) 529 dokumentumban – a Bizottsághoz és a tagállamokhoz, hogy 2001 végéig fogadják el a Web Accessibility Initiative (WAI) irányelveket, amelyeket a World Wide Web konzorcium (W3C) fogalmazott meg;
- a Tanács 2002. január 21-i határozata a kultúráról és a tudástársadalomról (2002/C 32/01), mely felhívja az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy segítsék elő az európai szintű együttműködést, továbbá az információk és a bevált gyakorlat megosztását; biztosítsák a digitális tartalmak hozzáférhetőségét az Európai Unió minden polgára számára; támogassák a kulturális webhelyekkel kapcsolatos minőségi kezdeményezéseket; valamint a Tanács 2002. január 21-i határozata A kultúra szerepéről az Európai Unió fejlődésében (2002/C 32/02), amely szintén utal a kultúra stratégiai szerepére;
- a Tanács 2002. június 25-i határozata A holnap emlékezetének megőrzéséről – a digitális tartalom megőrzéséről a jövő generációk számára (2002/C/162/02);
- az Európa Tanács 2003-at a fogyatékosok évének nyilvánította, és kiemelt kérdésnek tekinti a nyilvános webhelyek és tartalmuk hozzáférhetőségét;

- az Európai Unió most készül eddigi legjelentősebb, a méretét és sokszínűségét illető bővítésére: 2004. május elsején tíz új ország készül csatlakozni, így a tagállamok száma 25-re nő majd.

Stratégiai háttér

Az itt ismertetett szükségletek kielégítése és az európai politikai előrelépés érdekében a következő lépésekre került már sor:

- 2001 áprilisában az európai országok képviselői Lundban találkoztak a soros svéd elnökség és az Európai Bizottság égisze alatt, ahol elkötelezték magukat amellett, hogy örködni fognak a *Lundi alapelvek* eszméje felett a kulturális és tudományos tartalom digitalizálása során. Erre a célra létrehozták az országos főhatóságok képviselőinek állandó csoportját, amelyet a továbbiakban Nemzeti képviselők csoportjának (NKCS) neveznek, továbbá kialakították a digitalizálási koncepciók és programok koordinációs mechanizmusainak megvalósítási keretét, amely a *Lundi akcióterv* nevet kapta.
- 2002 márciusában az Európai Bizottság támogatásával és az Olasz Kulturális Örökség és Tevékenységek Minisztériuma koordinálásával elindult a *Minerva* projekt, amely a *Lundi akcióterv* megvalósításának operatív kereteit adja, és az NKCS titkárságát működteti.
- 2003 áprilisában a Minerva pályázatot nyújtott be a Minerva-hálózat kibővítésére az újonnan csatlakozott tagállamokkal, valamint Oroszországgal és Izraellel egy újabb, a *Minerva Plus* projekt keretében. A pályázatot a Bizottság pozitívan értékelte, a projekt 2004 elején indul.

Ezek a tevékenységek együtt jelentik a charta alapvető hátterét. A charta célja, hogy népszerűsítse és támogassa azokat az elveket, amelyeket az országos képviselők és a Minerva-hálózat tagjai magukénak vallanak.

A jelenlegi helyzet

Némi előrelépés már történt az egymást követő Elnökségek, az NKCS, a Minerva és a Bizottság jóvoltából.

Ami a minőség témakörét illeti, a jelen charta elismeri a következő eredményeket és támaszkodik azokra:

- a *Brussels Quality Framework* (brüsszeli minőségi keretrendszer), amely az első hivatkozó dokumentumot jelenti;
- a *Principles for Quality Cultural Websites* (a jó minőségű kulturális webhelyek alapelvei), amely tíz pontban foglalja össze a polgároknak szánt kulturális webhelyek minőségi fejlesztésére megteendő lépéseket;
- a *Handbook for the Quality of Cultural Web Sites* (a kulturális webhelyek minőségi kézikönyve), amely az európai kulturális intézmények, különösen a kis intézmények számára szóló részletes kézikönyv;
- a *Conference on the Future of Digital Memory and Cultural Heritage* (a digitális emlékezet és a kulturális örökség jövőjéről) című konferencia (Firenze, 2003. október 16–17.);
- az *International Conference on the Quality for Cultural Web Sites* (a kulturális webhelyek minősége) című nemzetközi konferencia (Párma, 2003. november 20–21.).

A bevált gyakorlat és a tudásmegosztás témáját illetően a jelen charta elismeri a következő eredményeket és támaszkodik azokra:

- *Handbook on Good Practices in Digitisation* (a bevált gyakorlat kézikönyve a digitalizáláshoz), amely összegyűjti azokat gyakorlati tanulságokat és már meglévő irányelveket, amelyek a *Digitisation: what to do and how to do it* (digitalizálás: mi tegyünk és hogyan) című szemináriumon (Róma, 2003. október 29.) elhangzottak és vitára kerültek;
- a *Minerva Knowledge Base* (Minerva tudásbázis) néven most fejlesztés alatt álló on-line szolgáltatás, amelyet az interneten fognak elérhetővé tenni a polgárok és a szakemberek számára: szerepelnek benne címek, dokumentumok, előadások, fórumok, hírlevelek, eseménynaptár – célja végső soron, hogy alapvető eszközt biztosítson a tervezett szakmai közösség létrehozásához;
- a *1st Progress Report of the National Representatives Group – Coordinating digitisation in Europe* (az NKCS első jelentése – A digitalizálás koordinálása Európában címmel), amelyet az NKCS 2003. június 26-i találkozója állítottak össze, és a találkozón osztottak ki;
- a *1st Meeting of the European Networks for Culture* (az európai kulturális hálózatok első találkozója), amelyet 2003. október 30-án Rómában tartottak.

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁGNAK AZ EURÓPAI DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAKRA VONATKOZÓ TERVEI

IP/05/1202

BRÜSSZEL, 2005. SZEPTEMBER 30.

Az Európai Bizottság (EB) ma közzétette az európai írott és audiovizuális örökség Interneten való hozzáférhetőségének stratégiáját. A történeti és kulturális örökség digitális tartalommal alakításával Európa polgárai fel tudják azt használni a tanuláshoz, munkájukhoz vagy a szabadidő eltöltéséhez, s az újítók, a művészek és a vállalkozók is hozzájutnak a számukra fontos nyersanyaghoz. Az EB koncentrált erőfeszítést javasol a tagállamok számára ezen örökség digitalizálására, megőrzésére és elérhetővé tételére. Ez az első európai szintű akciósomag, és az EB egy on-line konzultáció révén (lezárása 2006. január 20-án) számos kérdéssel kapcsolatban számít állásfoglalásra, majd a kapott válaszokat a digitalizálással és a megőrzéssel foglalkozó Ajánlásba (*Recommendation on digitisation and digital preservation*) foglalják, amelyet a tervek szerint 2006 júniusában adnak ki.

„Kollektív emlékezet nélkül semmik sem vagyunk, és semmire sem megyünk; ez határozza meg identitásunkat, és folyton használjuk, akár tanulunk, akár dolgozunk, vagy a szabadidőnket töltjük.” – mondta Reding asszony, az információs társadalomért és médiáért felelős EU-biztos. „Az Internet az információk tárolására és megosztására legalkalmasabb új eszközünk Gutenberg sajtója óta: tegyük hát közkincsé Európa könyvtárainak és levéltárainak anyagát!”

Ján Figel, az oktatásért és a kultúráért felelős biztos hozzáfűzte :

„Ezen a területen az európai kooperáció nyilvánvaló szükségszerűség: arról van ugyanis szó, hogy a következő nemzedékek számára is biztosítanunk kell kulturális örökségünk megőrzését és megismerését”.

Nem egyszerű feladat Európa könyvtárainak, levéltárainak anyagát az Interneten elérhetővé tenni; egyrészt nagyon heterogén dokumentumokról van szó: könyvekről, filmtöredékekről, fényképekről, kéziratokról, beszédekről és zenei anyagokról, másrészt hihetetlen nagy a mennyiség – például a könyvtárak állományában csaknem 2,5 milliárd könyv és bekötött folyóirat, a különböző műsorarchívumokban pedig több millió órányi film- és videoszalag található.

A Bizottság közleményében három fontos intézkedési terület szerepel: a digitalizálás, az on-line elérhetőség és a digitális megőrzés. Jelenleg számos kezdeményezés folyik a tagállamokban, de ezek koordinálatlanok. Elkerülendő a munkálatok közötti átfedéseket és a nem összekapcsolható rendszerek veszélyét, azt javasolja a Bizottság, hogy a tagállamok és a nagy kulturális intézmények csatlakozzanak az Európai Unió erőfeszítéseéhez, és szerte Európában váljanak valósággá a digitális könyvtárak. E cél érdekében kulcsfontosságú többek között a magántőke bevonása és a közszférával való összefogása a finanszírozásban.

A Bizottság a maga részéről erősíteni kívánja a koordinációs tevékenységet, és ehhez anyagi forrásokat biztosít kutatási programjai és az *eContent-plus* program révén:

- A digitalizálás és a digitális megőrzés kérdéseiről folytatott on-line konzultáció (2005) eredményei bekerülnek a bizottságnak az Ajánlásra teendő javaslatába (2006). Az eredményeket figyelembe veszik egyéb, releváns kezdeményezéseknél is, így az EU szerzői jogi szabályozásának felülvizsgálatakor (2006), és a Közösség R&D programjainak (2007) megvalósításakor. Egy digitális könyvtárakkal foglalkozó, magas szintű csoport tanácsokkal látja majd el a Bizottságot arra nézve, miképpen lehet európai szinten megoldani a felmerülő problémákat.
- A tagállamok közötti együttműködést a *Lundi cselekvési terv* korszerűsített változata fogja megkönnyíteni, amely vezérfonalként szolgál a digitalizálási gyakorlathoz (2005), és mennyiségi mutatókkal segíti az előrehaladás mérését. A Bizottság együttműködik majd a kulturális intézményekkel, így a nemzeti könyvtárakkal és a köteles példányra jogosult könyvtárakkal az európai szintű koordináció érdekében.

- A Bizottság 36 millió eurót bocsátott rendelkezésre 6. kutatási keretprogramjának 5. felhívásában (2005) az európai kulturális örökség korszerű hozzáféréseivel és a digitális megőrzéssel foglalkozó kutatásokra. A 7. keretprogram során (RP7) a digitalizálással, digitális megőrzéssel és a kulturális tartalomhoz való korszerű hozzáféréssel kapcsolatos kutatások nagyobb hangsúlyt kapnak, többek között a digitalizálással és megőrzéssel foglalkozó kompetencia-központok hálózata révén (2007). 2005 és 2008 között az eContentplus program 60 millió eurós támogatást fog biztosítani a nemzeti digitális gyűjtemények és szolgáltatások kölcsönös működtethetőségére és a kulturális anyagok többnyelvű elérésére és használatára.

A digitális könyvtárak a Bizottság által 2005. június 1-én elfogadott i2010 – a European Information Society for growth and jobs” kezdeményezésnek nagyon fontos részét képezik.

A vonatkozó webcímek:

http://europa.eu.int/comm/culture/portal/index_en.htm

http://europa.eu.int/infosoc/digital_libraries/consultation/index_en.htm

http://europa.eu.int/information_society/activities/econtentplus/index_e.htm

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. i2010: Digitális könyvtárak

A 2005. szeptember 30-án kelt közlemény teljes magyar szövege a következő hálózati címen olvasható:

http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/doc/hu_comm_digital_libraries.pdf

